

ISBN 978-80-89051-70-0

9 788089 051700

Všeobecne prospešná oblasť: **Ľudské práva a advokačné aktivity**

Vybraná časť
Analýzy socioekonomického
prínosu neziskového sektora
a stavu a trendov rozvoja
občianskej spoločnosti

Operačný program
**Efektívna
verejná správa**

Európska únia
Európsky sociálny fond

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

Ministerstvo vnútra SR/Úrad splnomocnenca vlády SR
pre rozvoj občianskej spoločnosti

Operačný program
**Efektívna
verejná správa**

Európska únia
Európsky sociálny fond

MINISTERSTVO
VNÚTRA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ÚRAD SPLNOMOCNENCA
VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
PRE ROZVOJ OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI

UNIVERZITA
MATEJA BELA
V BANSKEJ BYSTRICI

Všeobecne prospešná oblasť: Ľudské práva a advokačné aktivity

Vybraná časť publikácie Analýza socioekonomického prínosu neziskového sektora a stavu a trendov rozvoja občianskej spoločnosti

Vydalo Ministerstvo vnútra SR/Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti

Publikácia je vybranou časťou Analýzy socioekonomického prínosu neziskového sektora a stavu a trendov rozvoja občianskej spoločnosti, ISBN 978-80-89051-67-0, ktorá je výstupom národného projektu Kvalitnejšie verejné politiky prostredníctvom lepšieho poznania občianskej spoločnosti, kód projektu v ITMS2014+: 314011V576. Národný projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom operačného programu Efektívna verejná správa.

Rok vydania: 2020

Autori: Ján Orlovský, Michal Davała, Dušan Štrauss

Jazyková korektúra: Miroslava Ryšková
Grafický dizajn: Ivan Štefánik

ISBN 978-80-89051-70-0

6.3 VŠEOBECNE PROSPEŠNÁ OBLASŤ: **ĽUDSKÉ PRÁVA A ADVOKAČNÉ AKTIVITY**

**Vybraná časť Analýzy socioekonomického
prínosu neziskového sektora a stavu a trendov
rozvoja občianskej spoločnosti**

Ján Orlovský, Michal Davala,
Dušan Štrauss

Ministerstvo vnútra SR/Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti

Vážené čitateľky, vážení čitatelia,

v rukách sa Vám ocitla vyše tisícstránková analýza občianskej spoločnosti a mimovládnych neziskových organizácií rozdelená do viacerých častí. Verím, napriek tomu, že ide o veľa strán, bude tento obsah pre Vás nielen čitateľný a novým poznáním, ale aj inšpiráciou pre Vaše lepšie vnímanie občianskej spoločnosti a mimovládnych neziskových organizácií na Slovensku.

Som nesmierne rád a hrdý, že sa nám podarilo pre širokú verejnosť a tvorcov verejných politík takúto analýzu, resp. výskum zrealizovať. Je to dobrý príklad toho, ako je možné európske finančné zdroje čerpať zmysluplne. Túto našu prácu považujem za prvý komplexnejší vstup k téme a začiatok pre ďalšiu prácu ako v akademickom, tak aj širšom prostredí.

Veľmi rád by som chcel poďakovať všetkým expertom a ďalším účastníkom, ktorí sa podieľali na procese prípravy a realizácie tohto nášho počínu.

Moja osobitná vďaka patrí Márii Milkovej, zodpovednej za Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti, Martinovi Mňahončákovi, projektovému manažérovi a tiež jeho projektovému tímu – Marcele Príhelovej, Anete Letušekovej a Eliške Tížňovskej, a taktiež celému Úradu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti za aktívnu pomoc.

Prajem Vám všetkým plnohodnotné a inšpiratívne čítanie.

Martin Giertl

splnomocnenec vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti

PREDSLOV

Analýza dát s ohľadom na jednotlivé všeobecne prospešné oblasti neziskového sektora bola vypracovaná ako súčasť Analýzy socioekonomického prínosu neziskového sektora a stavu a trendov rozvoja občianskej spoločnosti, ktorá je výstupom národného projektu Kvalitnejšie verejné politiky prostredníctvom lepšieho poznania občianskej spoločnosti (ďalej len „projekt“), kód projektu v ITMS2014+: 314011V576. Projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom operačného programu Efektívna verejná správa.

Táto analýza bola vypracovaná Ministerstvom vnútra SR v rámci Úradu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti (ďalej len „ÚSV ROS“) v spolupráci s partnerom národného projektu Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Predložená analýza popisuje socioekonomický prínos neziskového sektora s ohľadom na jeho jednotlivé všeobecne prospešné oblasti. V záujme cielenejších analýz boli v projekte vytvorené sektorové rady, ktoré pokrývajú všeobecne prospešné oblasti neziskového sektora tak, ako ich definuje zákon č. 346/2018 Z. z. o registri mimovládnych neziskových organizácií:

1. kultúra a duchovné hodnoty
2. životné prostredie
3. ľudské práva a advokačné aktivity
4. zdravie
5. sociálne služby a sociálna pomoc
6. vzdelávanie, veda, výskum a vývoj
7. šport
8. dobrovoľníctvo
9. rozvojová spolupráca a humanitárna pomoc.

Predložená analýza popisuje aktuálny stav jednotlivých všeobecne prospešných oblastí, ich kľúčových aktérov, možnosti financovania, právnu úpravu či kľúčové témy a problémy v daných oblastiach. Následne sú analyzované dáta získané na základe dotazníka k socioekonomickému prínosu neziskového sektora, ktorý bol zostavený riešiteľským tímom z Univerzity Mateja Bela. Pri analýze empirických dát boli využité aj dáta z oblasti stavu a trendov vývoja občianskej spoločnosti.

OBSAH

Predslov // 5

6.3 Všeobecne prospešná oblasť: Ľudské práva a advokačné aktivity // 6

6.3.1 Úvod // 7

6.3.2 Strategické dokumenty, právna úprava podpory
a ochrany ľudských práv a obhajoby verejného záujmu // 9

6.3.3 Finančná podpora a možnosti financovania podpory
a ochrany ľudských práv a obhajoby verejného záujmu // 11

6.3.4 Kľúčoví aktéri v oblasti ochrany ľudských práv a obhajoby
verejného záujmu // 12

6.3.5 Významné aktivity smerujúce k rozvoju ochrany
ľudských práv a obhajoby verejného záujmu // 15

6.3.6 Výskum v oblasti ochrany ľudských práv a obhajoby
verejného záujmu // 18

6.3.7 Výsledky // 19

6.3.8 Diskusia // 51

6.3.9 Odporúčania // 62

6.3.10 Literatúra a zdroje // 66

6.3.11 Zoznam použitých skratiek // 70

6.3.1 Úvod

Ochrana ľudských práv je jedným zo základných princípov slovenského konštitucionalizmu i medzinárodného právneho poriadku. Spolu s princípmi právneho štátu, deľby moci, občianskym princípom, princípom plurality i participácie definuje rozsah ochrany a podpory ľudských práv charakter slovenskej liberálnej demokracie. Slovenská republika (SR) je štátom s viacerými medzinárodnými zmluvami, ktoré ju zaväzujú k implementácii konkrétneho rozsahu ľudských práv a podlieha medzinárodným kontrolným mechanizmom súdneho, resp. súdneho i administratívneho charakteru. Ľudské práva vo väčšej či menšej miere reálne ovplyvňujú každú oblasť života na celoštátnej i lokálnej úrovni, každú verejnú politiku, každé individuálne rozhodnutie orgánov verejnej moci, ale i jednotlivcov. Tieto práva bránia štátu neprimerane zasahovať do slobody jednotlivca. Mimovládne neziskové organizácie (MNO) pôsobiace v oblasti ľudských práv a občianskej advokácie sa snažia napomôcť pretaviť ľudsko-právne štandardy do verejných politík a strategických rozhodnutí, skutočne implementovať jednotlivé práva a slobody do praxe, i kontrolovať ich dodržiavanie orgánmi verejnej moci.

Pred Novembrom 1989 bola prakticky akákoľvek občianska angažovanosť, ktorá sa snažila poukázať na nedostatky v oblasti ľudských práv či demokracie v širšom rámci, priamo či nepriamo perzekvovaná. Politické i občianske postoje boli predmetom politických procesov v 50. rokoch i počas normalizácie po Auguste 1968. Základy občianskej spoločnosti vytvárali v tomto období najmä disidenti, podzemná cirkev, známi alebo úplne neznámi nezávislí aktivisti.

Až tzv. **Helsinský proces po roku 1975**, v Československu reprezentovaný najvýraznejšie Chartou 77, vytvoril **priestor na dialóg a spoluprácu pri prehlbovaní ľudských a občianskych práv.**[1] V rokoch 1988 – 1989 existovalo už množstvo nezávislých iniciatív, ktoré občania vnímali, a okrem upozorňovania na nedodržiavanie občianskych práv žiadali už aj politické reformy (politický pluralizmus, slobodu vyznania, nezávislé odbory, prístup k informáciám a odstránenie cenzúry).[2]

Začiatkom 90. rokov sa začal vyplňať dovtedy prakticky neexistujúci priestor pre formálne pôsobenie mimovládnych organizácií v oblasti ľudských práv. V druhej polovici dekády sa MNO stali jedným z aktérov zápasu o demokratický charakter štátu. Do Občianskej kampane '98 (OK'98) sa zapojili desiatky MNO a stovky dobrovoľníkov, aby mobilizovali občanov k využitiu ich volebného práva, aby sa zlepšila ich informovanosť, zvýšil vplyv MNO na prípravu volebných zákonov a zabezpečil sa občiansky dohľad nad korektným priebehom volieb.

[3] V ďalších dekádach sa konflikty so štátnou mocou týkali najmä snáh o obmedzenie možnosti podnikateľských subjektov financovať občiansku spoločnosť, a tak i nezávislú kontrolu verejnej moci, napr. kampaň Ľudia ľuďom proti zrušeniu daňovej asignácie, o odhaľovanie korupcie pri čerpaní verejných zdrojov, ako aj o obmedzovanie občianskej participácie a možností vstupovať do verejného priestoru.[4]

Orgány verejnej moci v súčasnosti v značnej miere akceptujú expertné kapacity MNO a štát vyhľadáva spoluprácu a konzultáciu s mimovládny sektorom v rôznych oblastiach ľudských práv. Táto spolupráca je už dnes v istej miere inštitucionalizovaná. Experti a expertky so skúsenosťami z neziskového ľudsko-právneho sektora sú často vítaným prínosom aj v štátnej správe. Občianska spoločnosť nespochybniteľne prispela k budovaniu demokracie a právneho štátu za posledné obdobie, k vnútroštátnej koncepcnej, legislatívnej i praktickej implementácii medzinárodných záväzkov z oblasti ľudských práv i k značnému scitlivieniu časti spoločnosti na zásahy do osobných práv.

Napriek prínosom je možné identifikovať aj nedostatky. Na rozdiel od iných oblastí, pri ktorých nemusia priamo narážať na záujmy predstaviteľov štátnej moci, je **v prípade ľudských práv a advokačných aktivít stále prítomný istý antagonistický pohľad na neziskový sektor.** Ten je často vnímaný ako neoprávnený a svojim donorom slúžiaci kritik, ktorý chce neodôvodnene a nie nezávisle zasahovať do štátnych záležitostí. Tento naratív, živený sporadicky politickými predstaviteľmi, často vytvára viac či menej latentné konflikty a posúva aj odbornú diskusiu do rámca „my“ a „oni“. Je preto potrebné neustále zvýrazňovať širšie prínosy spolupráce v oblasti ľudských práv pre celkovú demokratizáciu verejného priestoru a skutočné využívanie slobody jednotlivca. MNO musia byť aj naďalej schopné ponúkať svoju špecializovanú expertízu pri komunikácii návrhov na zmeny verejných politík a prijímanie opatrení, ktoré napomôžu dôslednej realizácii katalógu ľudských práv a odporúčaní medzinárodných monitorovacích orgánov.

Jednotlivé aspekty ľudských práv je potrebné pretaviť v činnosti orgánov verejnej moci na všetkých úrovniach. Predstavitelia občianskej spoločnosti preto stoja pred výzvou, ako čo najefektívnejšie participovať na rôznorodých procesoch tvorby, implementácie a kontroly výkonu verejnej moci. V neposlednom rade je žiadúce napomôcť v snahe o rozširovanie konzultatívnych mechanizmov, o inštitucionálnu reformu i obsahové posilnenie vnútroštátneho systému ochrany a podpory ľudských práv. Výzvou je i správne uchopenie dialógu o oblastiach ľudských práv, ktoré sú aj naďalej vnímané ako citlivé, resp. ktoré vyvolávajú radikálne kultúrno-etické postoje (napr. rodová rovnosť, reprodukčné práva žien, práva LGBTI osôb či práva migrantov).

Nielen v stredoeurópskom regióne dochádza v ostatných rokoch k podkopávaniu funkčnosti mimovládnych organizácií a zužovaniu priestoru pre občiansku spoločnosť osobitne v oblastiach, ktoré upozorňujú na nedostatky výkonu moci a ktoré sa snažia štát kontrolovať.[5]

Spracovávané údaje a tabuľky sú zo zdrojov výskumu národného projektu Kvalitnejšie verejné politiky prostredníctvom lepšieho poznania občianskej spoločnosti.

6.3.2 Strategické dokumenty, právna úprava podpory a ochrany ľudských práv a obhajoby verejného záujmu

Po viac ako polstoročnej dobe neslobody základný zákon nového štátu kopíruje štandardnú európsku úpravu ľudských práv. Princíp zabezpečenia a ochrany ľudských práv a slobôd je jedným zo základných ústavných princípov SR. Základné práva a slobody fyzických a právnických osôb na Slovensku upravuje a garantuje **druhá hlava Ústavy SR** spolu s ďalšími medzinárodnými zmluvnými záväzkami SR[6] a v súlade s príslušnými národnými dokumentmi.

Medzinárodná integrácia SR zabezpečila implementáciu štandardného európskeho katalógu ľudských práv. Osobitne po vstupe do EU bola posilnená právna úprava zákazu diskriminácie, hospodárskych i sociálnych práv, prístupu k informáciám, znižovania rodových nerovností, práv etnicky či sociálne marginalizovaných skupín, prístupu k právnej pomoci, nezávislosti niektorých kontrolných a regulačných mechanizmov i niektoré prvky právneho štátu a demokracie v širších kontextoch. Právna úprava oblasti je značne komplexná a postupným vývojom konkrétnych ľudských práv a slobôd sa atomizuje. Popri všeobecných kódexoch a zákonoch týkajúcich sa jednotlivých skupín ľudských práv[7] boli prijaté aj právne predpisy týkajúce sa konkrétnych znevýhodnených skupín.[8] Napriek tomu **v SR stále chýba, napr. osobitný predpis o právach príslušníkov národnostných menšín, zákon upravujúci spolužitie osôb rovnakého pohlavia, resp. práv LGBTI, osôb v širšom rámci, atď.** Aj v diskusii o týchto témach sa zrkadlí prebiehajúci zápas medzi liberálnejšou a konzervatívnejšou časťou spoločnosti, vrátane politickej reprezentácie.

Hraničné kultúrno-etické postoje boli prítomné aj v rámci procesu tvorby prvého celoštátneho strategického dokumentu v oblasti ľudských

práv. Vo februári 2015 vláda SR prijala **Celoštátnu stratégiu ochrany a podpory ľudských práv v SR**.^[9] Ide o základný strategický dokument v danej oblasti, ktorý má byť vo vzťahu k doterajším čiastkovým koncepcným dokumentom^[10] zastrešujúcou víziou, ktorá bude konkretizovaná a rozvíjaná vo verejných politikách a programoch. Svojím vecným záberom a jasne pomenovanou potrebou realisticky zhodnotiť absolvované aj súčasné demokratické procesy a nevyhnutnosť razantne a koncepcnejšie pokročiť pri riešení zložitej agendy ľudských práv v jej celku i v najvypuklejších prierezových a čiastkových problematikách^[11] má dôsledná implementácia tejto stratégie potenciál byť skutočným motorom posunu v oblasti ľudských práv. Bez jasnej politickej podpory a líderstva sa však dôsledná implementácia neuskutoční.

Za ostatnú dekádu SR ratifikovala viaceré medzinárodné zmluvy o ľudských právach.^[12] V súčasnosti sa pripravuje napr. proces ratifikácie Opčného protokolu k Dohovoru proti mučeniu (podpis v roku 2018), Protokolu č. 12 (podpis v roku 2000) k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. V určitých oblastiach však **boli v SR zaznamenané aj negatívne trendy spočívajúce v ustupovaní od pôvodne podpísaných ľudskoprávných záväzkov**. Konkrétne NR SR prijala v marci 2019, a následne ešte dvakrát v priebehu ďalších 12 mesiacov, uznesenie, ktorým odmietla proces ratifikácie Dohovoru o predchádzaní násilíu na ženách, domácomu násilíu a v boji proti nemu (tzv. Istanbulský dohovor), ktorý SR podpísala v roku 2011.^[13] Explicitný hodnotový zápas sa tak preniesol na parlamentnú úroveň.

Z hľadiska medzinárodného práva by mala SR zlepšiť reálnu implementáciu odporúčacích odborných a nezávislých „súdnych“ orgánov OSN, ktoré pravidelne odporúčajú realizovanie exekutívnych i legislatívnych opatrení na poli ochrany ľudských práv. Vykazovanie ich napĺňania je často len formálne, bez zásadnej politickej či finančnej podpory.

Kvalitu právnej ochrany občanov do veľkej miery ovplyvňujú nielen strategické dokumenty či právne záväzné (medzinárodné i vnútroštátne) a vymáhateľné normy, ale najmä postoje verejných činiteľov k danej oblasti a miera dôvery vo verejné inštitúcie zo strany verejnosti, ktorá na Slovensku patrí k najnižším v EU, najmä v otázkach týkajúcich sa vymožitelnosti práva (dôvera v súdy a políciu).^[14]

6.3.3 Finančná podpora a možnosti financovania podpory a ochrany ľudských práv a obhajoby verejného záujmu

Vládna úroveň

Na **Ministerstve spravodlivosti SR** existujú dotačné schémy na:

- a. presadzovanie, podporu a ochranu ľudských práv a slobôd a na predchádzanie všetkých foriem diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie. Každoročná dotačná podpora v celkovej výške cca 750 tisíc eur ročne podporí 40 – 50 projektov neziskových organizácií do max. výšky 50 tisíc eur,
- b. poskytovanie odbornej pomoci obetiam trestných činov.[15]

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR má dotačné schémy na podporu rodovej rovnosti.[16]

Ministerstvo kultúry SR má dotácie na kultúrne aktivity osôb so zdravotným postihnutím a kultúrne aktivity inak znevýhodnených skupín obyvateľstva.[17] Finančná podpora v oblasti kultúry národnostných menšín prešla od roku 2018 z MK SR na samostatný a politicky nezávislý Fond na podporu kultúry národnostných menšín, ktorý podporuje:

- a. zachovanie a rozvoj identity a kultúrnych hodnôt národnostných menšín,
- b. výchovu a vzdelávanie k právam osôb patriacich k národnostným menšinám,
- c. zabezpečenie interkultúrneho dialógu a porozumenia medzi občanmi slovenskej národnosti a občanmi patriacimi k národnostným menšinám a etnickým skupinám.[18]

Úrad vlády SR spravuje zdroje grantov EEA[19], kde veľkú časť podpory pre vyrovnávanie ekonomických a sociálnych rozdielov medzi SR a EÚ tvoria programy zamerané na prevenciu násillia na ženách a rodovú rovnosť. Operačný program Efektívna verejná správa[20] v gescii Ministerstva vnútra SR (uznesenie vlády č. 228/2014) na podporu reformy verejnej správy pre r. 2014 – 2020 má dve oblasti úzko súvisiace s témou ľudských práv (súdny systém a občianska spoločnosť). Finančnú pomoc poskytuje Európsky sociálny fond, ale spôsob výkazníctva je mimoriadne komplikovaný, a výrazne tak zaostáva za svojím názvom.

Mimovládna úroveň

V mimovládnej sfére túto časť podpory zastrešuje nezávisle riadený program Active Citizens Fund Slovakia v správe konzorcia troch nadácií (Ekopolis, Karpatská nadácia a Nadácia otvorenej spoločnosti)[21], ktorý nadväzuje na aktivity Fondu pre MVO[22] ukončené v roku 2016. Rádovo menšiu, ale politicky a morálne dôležitú podporu predstavujú aj grantové schémy domácich a zahraničných nadácií a zastupiteľských úradov niektorých krajín v Bratislave, ktoré podporujú činnosť miestnych občianskych organizácií. Podľa dostupných údajov o prijímateľoch daňovej asignácie (2 alebo 3 %) je podpora pre ľudskoprávne a advokačné aktivity takmer zanedbateľná – tvorí menej ako 0,5 % celkového objemu finančných prostriedkov[23]. Podpora oblasti ľudských práv zo zdrojov súkromného, resp. podnikateľského sektora je dlhodobo minimálna[24].

6.3.4 Kľúčoví aktéri v oblasti ochrany ľudských práv a obhajoby verejného záujmu

Na vládnej úrovni zabezpečuje tvorbu a uskutočňovanie štátnej politiky a koordináciu plnenia úloh v oblasti podpory a ochrany ľudských práv MS SR. Do septembra 2015 spadala agenda ľudských práv do pôsobnosti MZV SR. Oblasť rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí a koordinácie štátnej politiky v tejto oblasti zabezpečuje MPSVR SR. Podpora kultúry národnostných menšín spadá do pôsobnosti MK SR.[25]

Jedným zo stálych poradných orgánov vlády SR je **Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť** pod vedením ministra spravodlivosti. V rámci Rady pôsobí sedem stálych výborov⁸², ktoré sa venujú jednotlivým oblastiam agendy ľudských práv. Ich predsedami sú príslušní štátni tajomníci. Vzhľadom na vedenie a zloženie Rady[26], táto neplní svoje úlohy politicky nezávisle. To sa potom odráža v prijímaní uznesení k ľudskoprávnym otázkam, ku ktorým má vláda SR negatívne stanovisko.

⁸² Rada pozostáva zo 7 stálych výborov: Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny, Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím, Výbor pre rodovú rovnosť, Výbor pre deti a mládež, Výbor pre výskum, vzdelávanie a výchovu v oblasti ľudských práv a rozvojového vzdelávania, Výbor pre predchádzanie a elimináciu rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatných foriem intolerancie a Výbor pre práva lesbičiek, gejov, bisexuálnych, transrodových a intersexuálnych osôb

Pôsobnosti advokačných aktivít sa dotýka aj činnosť ďalších poradných orgánov vlády SR, a to **Rady vlády SR pre mimovládne neziskové organizácie**[27] a **Rady vlády SR pre práva seniorov a prispôsobovanie verejných politik procesu starnutia populácie**[28]. Medzi poradné orgány vlády SR s určitými koordinačnými právomocami relevantnými pre oblasť ľudských práv patrí **splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity** (od roku 2001), **splnomocnenec vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti** (od roku 2011), **splnomocnenec vlády SR pre národnostné menšiny** (od roku 2012). Politická kultúra NR SR i vlády SR však bráni tomu, aby sa odporúčania poradných orgánov presadili aj v politikách a praxi.

Dôležitou súčasťou ochrany základných práv v SR je od roku 2001 úrad ombudsmana, resp. **Inštitút verejného ochrancu práv (VOP)**,[29] ktorý aktívne dohliada na výkon verejnej správy. Pôsobnosť VOP je konštituovaná na ochranu subjektívnych práv – základných práv a slobôd a nie na ochranu zákonnosti ako takej. Postoj vlády i parlamentu k inštitúcii vystihuje aj fakt, že sála NR SR pri každoročnej výročnej správe VOP zíva prázdnotou. Úrad VOP nemá svoju rozpočtovú kapitolu, čím nie je zabezpečený prvok finančnej nezávislosti.[30] VOP navrhované zmeny NR SR ignoruje.[31]

Popri VOP pôsobia od 1. septembra 2015 na Slovensku aj špecializované úrady: Úrad komisára pre deti[32] a Úrad komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím.[33]

Pre nízku finančnú gramotnosť obyvateľstva (fakt, že takmer 20 % slovenskej populácie ohrozuje chudoba a sociálne vylúčenie)[34] je dôležitým prvkom ochrany občanov aj **Centrum právnej pomoci**,[35] ktoré od roku 2006 poskytuje právnu pomoc tým, ktorým finančná situácia nedovoľuje využívať komerčne dostupné právne služby. Centrum je štátna rozpočtová organizácia a na Slovensku má 15 kancelárií a 29 konzultačných pracovísk.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva plní funkciu národnej inštitúcie na ochranu a podporu ľudských práv (NHRI) a od r. 2004 plní úlohu národného antidiskriminačného orgánu (posudzuje a dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa antidiskriminačného zákona), monitoruje, skúma, informuje a hodnotí dodržiavanie ľudských práv a zásady rovnakého zaobchádzania, zároveň sleduje a poskytuje informácie o stave rasizmu, xenofóbie a antisemitizmu v SR. Stredisko v súčasnosti spĺňa požiadavky nezávislosti podľa tzv. parížskych princípov len čiastočne a je potrebná jeho zásadná reforma.[36]

MNO pôsobiace v oblasti ľudských práv sa počas ostatných dvoch desaťročí špecializovali a fragmentovali. Dnes tvorí občiansku spoločnosť sieť väčších i menších, viac či menej formalizovaných spolkov rôznej právnej formy, platforiem i úplne neformálnych iniciatív, ktoré vykonávajú činnosť kontinuálne alebo reagujú na určitú spoločenskú alebo politickú udalosť. Zaraďujeme sem aktérov pôsobiacich v rôznych oblastiach ochrany a podpory občianskych, politických, hospodárskych, kultúrnych, sociálnych práv a slobôd, ale i ľudských práv tretej generácie,[37] podpory rovnosti a odstraňovania diskriminácie znevýhodnených skupín.[38]

V širšom kontexte patria do tohto sektora MNO aktívne v oblasti všeobecnej i na určitú oblasť zameranej občianskej advokácie, odstraňovania regionálnych rozdielov v prístupe k verejným statkom (vrátane zdravotníctva či školstva), podpory kultúry a spoločenskej akceptácie menšín (etnických, národnostných, sexuálnych a iných),[39] zlepšenia vymožitelnosti práva a prístupu k spravodlivosti pre všetkých, participácii na kontrole všetkých zložiek verejnej moci (vrátane štátnej správy, samosprávy, súdnictva či prokuratúry), podpory transparentnosti a boja proti korupcii, v oblasti širšej implementácie princípov právneho štátu, demokracie a politickej participácie, výchovy a vzdelávania k ľudským právam a demokratickému občianstvu, podpory nezávislých médií a investigatívnej žurnalistiky, prístupu k informáciám v najširších súvislostiach, prevencie a minimalizácie trestných činov, prejavov extrémizmu, radikalizácie, nenávistných prejavov na internete, vrátane nových (hybridných) hrozieb.

Kľúčové mimovládne a neziskové organizácie, iniciatívy a hnutia pôsobiace v oblasti ľudských práv nadväzujú na silný étos aktivizmu 90. rokov a predstavujú pestrú paletu názorov i zameraní.[40]

V poslednom období sa výraznejšie angažujú **neformálne zoskupenia, iniciatívy a platformy**. V oblasti advokačných aktivít a snáh o posilnenie transparentnosti nakladania s verejnými zdrojmi na samosprávnej úrovni sledujeme iniciatívy **mestského aktivizmu**, ktoré sa však môžu venovať aj otázkam spoločenskej radikalizácie (iniciatíva Nie v našom meste B. Bystrica). Veľkú vitalitu prejavuje aj **on-line aktivizmus** (Mladí proti fašizmu, Sebavedomé Slovensko, Demagog.sk, Konspiratori.sk), ktorý je schopný okrem širokého zásahu v krátkom čase generovať aj verejný tlak formou on-line petícií, či odhaľovania šíritelov dezinformácií a hoaxov na sociálnych sieťach. Súčasťou občianskeho aktivizmu sú však aj osoby a organizácie bez jasného hodnotového ukotvenia alebo hnutia, ktoré označujeme ako „neobčianske“, resp. tie, pre ktoré sloboda jednotlivca predstavuje najmä možnosť hlásať xenofóbne a rasistické názory.[41]

6.3.5 Významné aktivity smerujúce k rozvoju ochrany ľudských práv a obhajoby verejného záujmu

Po prijatí Ústavy SR bol **vstup Slovenska do EÚ (2004)** najzásadnejším zlomom pre mentálny posun politických predstaviteľov a inštitúcií štátu v chápaní dôležitosti napredovania ochrany ľudských práv. V r. 1998 sa P. Csáky síce stal prvým podpredsedom vlády pre ľudské práva, menšiny a regionálny rozvoj, ale viac ako len etnický ráz vniesol do funkcie R. Chmel v období 2010 – 2012. Napriek mnohým úspešným posunom v ochrane a rozširovaní ľudských práv občanov a ľudí žijúcich na Slovensku sme svedkami aj opačných tendencií, ktoré súvisia s nekompetentnosťou orgánov štátnej správy a ich predstaviteľov, nedostatočného nastavenia kontrolných mechanizmov výkonu verejnej moci (vrátane činnosti polície, prokuratúry a súdov), nedôslednosťou oddelenia cirkvi od štátu, populizmom a radikalizáciou spoločnosti.

Programové vyhlásenie vlády SR I. Radičovej na obdobie 2010 – 2014[42] sa vyznačovalo silnou ambíciou napraviť niektoré „reštrikčné legislatívne a politické opatrenia z predchádzajúceho obdobia, ktoré neboli v súlade s ľudskoprávnymi princípmi...(tlačový zákon), zákon o štátnom jazyku SR, zákon o občianstve SR.“ Deklarácia vyústila v r. 2011 do vytvorenia Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť ako poradného orgánu vlády SR.

Najvýraznejšou politickou udalosťou ostatnej dekády v tejto oblasti bolo prijímanie **Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v SR**, ktoré koordinoval PPVL a minister zahraničných vecí a európskych záležitostí M. Lajčák v r. 2013 – 2014. Zámer vypracovania stratégie iniciovala vláda I. Radičovej v novembri 2011. Proces prijímania stratégie bol poznačený prehadzovaním si zodpovednosti medzi ministerstvami, striedaním vedúcich koordinátorov prípravy a silným odporom zo strany predstaviteľov niektorých cirkví, kresťanských politických strán a organizácií. Zároveň však treba vyzdvihnúť výrazný participatívny charakter procesu prijímania tohto strategického dokumentu, ktorý bol na slovenské pomery dovedy nevídaný. Vláda dokument nakoniec prijala 18. 02.2015, ale jeho kompromisná podoba neuspokojila žiadnu zo zúčastnených strán.[43]

Po občianskych protestoch „Gorila“ za vyšetrenie vládnej korupcie v r. 2012 boli pre verejnú a občiansky aktivizmus **silnými impulzami migračná kríza a parlamentné voľby 2016**, ktoré viedli k zrodu viacerých iniciatív už počas roka v r. 2015 (Výzva k ľudskosti,[44] Štrngám

za zmenu,[45] A dosť! Nehazardujme s budúcnosťou Slovenska[46] a Hráme o veľa[47]). V ostatných rokoch posilnili aj environmentálne hnutia a úspešné kampane viedli organizácie Greenpeace a Vlk (Biomasaaker) i jednotlivci (E. Baláž – My sme les). Doposiaľ jednou z najúspešnejších občianskych podpisových iniciatív bola „Som za to“[48] – kampaň s vyše 84 000 signatármi, ktorá popri výzve renomovaných právnických osobností primäla NR SR k zrušeniu Mečiarových amnestií v apríli 2017.

Zlomový moment pre posilnenie „grassroot“ aktivizmu nastal vo februári 2018, keď po vražde novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej vyšli do ulíc 10 tisíce ľudí po celom Slovensku. Hnutie mladých ľudí **Za slušné Slovensko** a študentská iniciatíva **Nie je nám to jedno** dokázali zorganizovať desiatky pokojných verejných zhromaždení, ktoré o necelý mesiac vyústili do vymenovania novej vlády v marci 2018.[49]

Spiatočnícky a aj schizofrenický politický vývoj v oblasti rozvoja ochrany ľudských práv dokazujú okolnosti sprevádzajúce kroky Slovenska pri prijímaní medzinárodných dokumentov:

- neúčast Slovenska na hlasovaní o Globálnom pakte OSN o migrácii (Marakéšsky dohovor,) ale hlasovanie za Globálny pakt o utečencoch v r. 2018[50]
- odmietnutie pôvodne podpísaného Istanbulskeho dohovoru o predchádzaní násilia na ženách v NR SR v marci 2019, v novembri 2019 a februári 2020.

Voči týmto krokom ostro vystúpili najmä organizácie venujúce sa domácejmu násiliu, reprodukčným právam žien i právam migrantov, pričom sa im podarilo zmobilizovať aj medzinárodné monitorovacie orgány.[51] Prehodnotenie postojov odporúča Slovensku aj Rada OSN pre ľudské práva v rámci uskutočneného 3. kola tzv. Univerzálneho periodického hodnotenia (UPR) v roku 2019. Vláda SR v máji 2019 zadefinovala „gestorstvo“ a pozíciu SR k jednotlivým odporúčaniam UPR. Odporúčanie ratifikovať Istanbulský dohovor bolo vládou SR odmietnuté.[52]

Štátna reprezentácia si neosvojila povinnosť naplňať ľudskoprávne záväzky v celom spektre svojej činnosti, osobitne pokiaľ ide o pozitívne záväzky štátov, t. j. záväzky aktívne predchádzať porušeniam, v prípade porušenia dôsledne vyšetriť daný prípad, páchatelov potrestať a zabezpečiť nápravu obetiam. Najvypuklejšie kauzy, ktoré rezonovali v občianskej spoločnosti i činnosti medzinárodných orgánov:

- Vynútené a násilné sterilizácie rómskych žien zdokumentované v roku 2003. Systematické konanie spočívalo aj na dezinformáciách

o reprodukčnom zdraví, rasovom a diskriminačnom prístupe k službám a liečbe, fyzických i verbálnych útokoch zo strany poskytovateľov zdravotnej starostlivosti a v odopieraní prístupu k zdravotnej dokumentácii.[53] Vo viacerých prípadoch boli nedobrovoľné sterilizácie potvrdené aj rozsudkami ESLP. Poskytnutie odškodnenia slovenskými súdmi trvalo aj viac ako 10 rokov, resp. nebolo vôbec poskytnuté. [54] Dodnes nebol vytvorený nezávislý orgán na prešetrenie všetkých prípadov sterilizácií.

- Prípád napadnutia Hedvigy Malinovej Žákovej z roku 2006, v ktorom predseda vlády a minister vnútra zasiahli do nezávislosti vyšetrovania. Neschopnosť vypátrať páchatelov trestného činu bola nahradená trestným stíhaním obete, ktoré bolo ukončené až v roku 2018 orgánmi Maďarska po vystaňovaní p. Žákovej zo Slovenska.[55] Konanie pred ESLP v danej veci bolo ukončené zmierom dojednaným počas vlády I. Radičovej v roku 2011.[56]
- Neprimerané použitie policajnej sily pri zásahu v Moldave nad Bodvou z roku 2013 spočívalo v hrubom poškodení viacerých príbytkov a fyzickom útoku na približne 30 ľudí v osade na ul. Budulovská. Viac ako 60 policajtov v sprievode psov vtrhlo do osady, do príbytkov vstupovali bez povolenia, voči ľuďom používali obušky a podľa viacerých poškodených aj elektrické paralyzéry. Niektorých zo zbitých mužov odvieďli následne na policajnú stanicu, kde ich podrobili ďalšiemu fyzickému a psychickému násiliu. Zásah bol vyšetrený VOP, pričom závažné porušenia základných práv obyvateľov rómskej komunity boli sumarizované v historicky prvej mimoriadnej správe VOP predloženej na rokovanie NR SR.[57] Napriek zdokumentovanému porušeniu ľudských práv zbitých Rómov, sú obeť kriminalizované a dodnes neboli odškodnené.

Vo vzťahu k ľudským právam na Slovensku prevládol populizmus nad vecnou a odbornou diskusiou, ktorú už exekutíva často nemá ani záujem viesť. Ľudské práva a slobody nie sú kritickou časťou politických predstaviteľov na najvyššej úrovni vnímané ako základný princíp slovenského konštitucionalizmu, ktorý tvorí nesporný fundament právneho poriadku i medzinárodných vzťahov, ale ako (neo)liberálna ideológia či rozmar liberálnych intelektuálov ohrozujúci tradičné hodnoty a záujmy slovenského národa. Súčasná vláda SR aj vo svojej rekonštruovanej podobe zlyháva v naplňaní svojho záväzku byť hrádzou proti extrémizmu, s ktorým sama spolupracuje pri dosahovaní svojich populistických cieľov.

6.3.6 Výskum v oblasti ochrany ľudských práv a obhajoby verejného záujmu

Výskumu v oblasti ochrany ľudských práv na Slovensku sa venuje v rôznej miere viaceró MNO (BPI, CVEK, IVO, Eduroma, Liga za ľudské práva), univerzitných pracovísk, orgánov verejnej moci, vnútroštátnych i medzinárodných špecializovaných orgánov a organizácií. Skúmané sú jednak strategické a koncepcné dokumenty, soft-law, vnútroštátne i medzinárodné právne záväzné normy, judikatúra vnútroštátnych, no najmä európskych súdov, ale i výročné a mimoriadne správy VOP, komisárok pre deti a zdravotne postihnutých a ďalších orgánov ochrany práv a slobôd (polícia, prokuratúra), ako aj všeobecné komentáre a odporúčania medzinárodných „súdnych“ orgánov +7OSN. Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva ako aj Súdneho dvora Európskej únie sú osobitne cenným zdrojom, ktorého systematické analytické spracovanie by mohlo posunúť mieru naplňania verejných politik smerom k praktickej ochrane ľudských práv na Slovensku.

Vedecký výskum v oblasti ľudských práv, princípov právneho štátu a demokracie sa venuje primárne akademickému prostrediu, ktoré skúma dané otázky z rôznych spoločenskovedných, ale aj interdisciplinárnych pohľadov (osobitne právna veda, sociológia a politológia). Nevýhodou je, že tento **výskum nie je systematický a kontinuálny a závisí od osobného záujmu odborných kapacít a finančného krytia príslušných riešených projektov**. Osobitne je v tomto smere vhodné spomenúť **UNESCO Katedru výchovy k ľudským právam na Univerzite Komenského**, ktorej cieľom je propagovať a prispieť k vytvoreniu integrovaného systému výskumu, vzdelávania, informácií a dokumentov v oblasti ľudských práv, výchovy a vzdelávania k ľudským právam.

Oblasť financovania skúmal Eduard Marček, ktorý v r. 2004 pre Inštitút pre verejné otázky pripravil analýzu „Financovanie neziskového sektora na Slovensku po r. 1989“[58].

V r. 2009 – 2011 sa **Centrum pre filantropiu n.o. podieľalo na výskume udržateľnosti ľudskoprávnych, advokačných a watchdogových MNO v nových členských krajinách EÚ** (koordinované Európskym centrom pre neziskové právo (ECNL) v spolupráci s Nadáciou pre rozvoj občianskej spoločnosti (CSDF) a spoločnosťou Political Capital Policy Research and Consulting Institute z Budapešti)[59].

Výskumom pre oblasť ľudských práv je poverené Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, ale pre nedostatok kapacít sa ním zaoberá len čiastočne.

6.3.7 Výsledky

Z celkového počtu mimovládnych organizácií, ktoré boli zaradené do výskumu, označilo ako primárnu oblasť svojho pôsobenia oblasť ľudských práv a advokačných aktivít 26 organizácií, čo predstavuje 34 % z celkového počtu organizácií zapojených do výskumu a 4,3 % z počtu organizácií, ktoré na otázku odpovedali.

V prípade, že do počtu organizácií pôsobiach v tejto oblasti zahrnieme aj organizácie, ktoré si oblasť ľudských práv a advokačných aktivít nezvolili ako primárnu oblasť pôsobenia, v tejto oblasti pôsobia z celkového počtu organizácií 76, čo predstavuje 12,5 % z počtu validných odpovedí.

Cieľové skupiny mimovládnych organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít

Štruktúra podľa veku

V cieľových skupinách organizácií vo vzťahu k oblastiam ich pôsobenia existuje štatisticky významný rozdiel pri cieľovej skupine deti 0 – 6 rokov ($p = 0,003$), deti 7 – 15 rokov ($p < 0,001$), dospelí 31 – 50 rokov ($p < 0,001$) a dospelí 51 a viac rokov ($p < 0,001$).

Zastúpenie primárnych cieľových skupín podľa veku v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít zobrazuje tabuľka 1.

Tabuľka 1 **Primárna cieľová skupina organizácií podľa veku v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít**

Cieľová skupina	Počet	%
Deti 0 – 6 rokov	4	16,7
Deti 7 – 15 rokov	8	33,3
Mládež 16 – 30 rokov	16	66,7
Dospelí 31 – 50 rokov	21	87,5
Dospelí viac ako 51 rokov	11	45,8

N = 24

Organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít sa v najväčšej miere zameriavajú na cieľovú skupinu dospelých ľudí od 31 do 50 rokov, nasleduje cieľová skupina mládeže a skupina dospelých ľudí nad 51 rokov.

Najmenej zastúpenou je cieľová skupina detí od 0 do 6 rokov. V porovnaní s inými organizáciami sa organizácie pôsobiace v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít významne menej venujú cieľovej skupine detí do 7 do 15 rokov (adjusted residual je -2,4).

Štruktúra podľa špecifík cieľovej skupiny

V každej zo sledovaných špecifických cieľových skupín organizácií vo vzťahu k oblastiam ich pôsobenia existuje štatisticky významný rozdiel.

Poradie zastúpenia cieľových skupín podľa ich špecifík v rámci organizácií pôsobiacich v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít zobrazuje tabuľka 2.

Tabuľka 2 **Štruktúra organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít podľa špecifík cieľovej skupiny**

Cieľová skupina	Počet	%
Verejnosť bez špecifického znevýhodnenia	16	66,7
Ľudia so sociálnym znevýhodnením	11	45,8
Etnické minority	10	41,7
Rôzne organizácie	7	29,2
Ohrozené rodiny	6	25,0
Týrané osoby	5	20,8
Nezamestnaní	5	20,8
Iné	5	20,8
Pacienti a ľudia so zdravotným znevýhodnením a postihnutím	3	12,5
Cudzinci, azylanti, žiadatelia o azyl	3	12,5
Ľudia bez domova	2	8,3
Užívatelia drog a drogovu závislé osoby	1	4,2
Deti a mládež v a/alebo z náhradnej starostlivosti	1	4,2
Zvieratá	0	0

N = 24

Organizácie v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** sa v najväčšej miere zameriavajú na cieľovú skupinu verejnosti bez špecifického znevýhodnenia, nasleduje skupina ľudí so sociálnym znevýhodnením a cieľová skupina, ktorú tvoria príslušníci etnických minorít. Najmenej zastúpenou je cieľová skupina užívateľov drog a drogovu závislých osôb a cieľová skupina detí a mládeže v a/alebo z náhradnej starostlivosti.

Žiadna z organizácií pôsobiacich v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít neuviedla ako špecifickú cieľovú skupinu zvieratá.

V porovnaní s inými organizáciami sa organizácie pôsobiace v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít štatisticky významne viac venujú špecifickej cieľovej skupine etnických minorít (adjusted residual je 5,3), ľuďom so sociálnym znevýhodnením (adjusted residual 3,5), ohrozeným rodinám (adjusted residual je 2,9), cudzincom, azylantom a žiadateľom o azyl (adjusted residual je 3) a týraným osobám (adjusted residual je 4,5). Organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít sa nevenujú žiadnej špecifickej cieľovej skupine štatisticky výrazne menej ako iné organizácie.

Tendencia vývoja početnosti subjektov v cieľovej skupine

V tendencii vývoja cieľovej skupiny za posledné tri roky existuje podľa oblasti pôsobenia organizácie štatisticky významný rozdiel ($p = 0,002$).

Tendenciu vývoja početnosti primárnej cieľovej skupiny organizácií pôsobiacich v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** za posledné tri roky zobrazuje tabuľka 3.

Tabuľka 3 **Tendencia vývoja početnosti primárnej cieľovej skupiny organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít v rokoch 2016 – 2018**

Cieľová skupina za obdobie 2016 – 2018	Počet	%
Rastie	18	69,2
Zmenšuje sa	0	0
Nemení sa	1	3,9
Kolíše	2	7,7
Neuvedená odpoveď	5	19,2
Spolu	26	100

Organizácie v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** vnímajú vývoj subjektov vo svojej cieľovej skupine jednoznačne ako rastúci. Len necelých 8 % vníma vývoj ako kolísavý. Najmenej subjektov, ktoré sa vyjadrili k otázke, vníma vývoj ako nemenný. Žiadna z organizácií neuviedla, že by sa počet subjektov v cieľovej skupine zmenšoval. V porovnaní s inými oblasťami pôsobenia počet subjektov v cieľovej skupine organizácií pôsobiacich v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít významne viac rastie (adjusted residual je 2,8).

Územné vymedzenie pôsobnosti organizácií

Vo vymedzení pôsobnosti organizácií podľa územia existujú významné štatistické rozdiely medzi organizáciami jednotlivých vecných oblastí pôsobenia ($p < 0,001$).

Územné či priestorové určenie pôsobnosti organizácií v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** za posledné tri roky (2016 – 2018) zobrazuje tabuľka 4. Je podstatné uviesť, že organizácie mohli vybrať len jednu úroveň svojho pôsobenia. V prípadoch, kedy organizácie pôsobia na viacerých úrovniach, možno predpokladať, že označená bola úroveň pôsobnosti, ktorá sa týka hlavnej činnosti, resp. aktivít, danej organizácie.

Tabuľka 4 **Priestorové určenie pôsobnosti organizácií v ľudských práv a advokačných aktivít v rokoch 2016 – 2018**

Pôsobnosť	Počet	%
Komunitná (vybraná časť obce)	2	7,7
Miestna (obec, resp. okres)	1	3,8
Regionálna (viacero obcí v rôznych okresoch, viacero okresov, resp. kraj)	2	7,7
V rámci viacerých regiónov (viac ako jeden región)	1	3,8
Celoslovenská (štátna)	9	34,6
Európska	5	19,3
Globálna	2	7,7
Neodpovedalo	4	15,4
Spolu	26	100

Najväčší podiel organizácií v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** pôsobil v období rokov 2016 až 2018 na celoslovenskej úrovni (viac ako tretina). Druhou najpočetnejšou je skupina organizácií, ktorá pôsobila na európskej úrovni. Ostatné úrovne sú pokryté viac-menej rovnomerne. Najmenej organizácií pokrývalo v sledovanom období svojou činnosťou úroveň miestnu (obec, resp. okres) a úroveň viacerých regiónov (viac ako jeden región, t. j. viac okresov alebo viac krajov).

V porovnaní s inými oblasťami pôsobenia je počet organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít, ktoré pôsobia na miestnej úrovni (obec, resp. okres), významne menší (adjusted residual je -2,7). Na druhej strane naopak pôsobí na európskej úrovni výrazne vyšší počet organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít ako v iných oblastiach (adjusted residual je 3,9).

Obdobie vzniku a začiatok pôsobenia organizácií

V určení obdobia vzniku organizácií a obdobia, kedy začali organizácie reálne vykonávať svoju činnosť, neexistujú podľa oblasti pôsobenia štatisticky významné rozdiely. Obdobie vzniku organizácií v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** zobrazuje tabuľka 5.

Z organizácií v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít**, ktoré uviedli rok svojho vzniku, vznikol najväčší počet v roku 2010. V roku vzniku Slovenskej republiky(1993) vznikla len jedna organizácia. Najdlhšie obdobie, v ktorom nevznikla žiadna organizácia, je obdobie rokov 2013 až 2015. V poslednej dekáde 20. storočia vznikla takmer tretina súčasných organizácií pôsobiach v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít. V prvej dekáde nového tisícročia vzniklo 20,83 % organizácií. Najviac organizácií v sledovanej oblasti vzniklo v ostatnej dekáde.

Obdobie začiatku reálneho pôsobenia organizácií v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** zobrazuje tabuľka 6.

Tabuľka 5 **Obdobie vzniku organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít**

Rok vzniku	Počet	%	Dekáda vzniku	Počet	%
1992	2	7,69	1990 až 1999	7	26,9
1993	1	3,85			
1996	1	3,85			
1997	1	3,85			
1999	2	7,69			
2000	1	3,85	2000 až 2009	5	19,3
2001	1	3,85			
2004	1	3,85			
2006	1	3,85			
2009	1	3,85			
2010	4	15,38	2010 až 2019	10	38,4
2011	2	7,69			
2012	1	3,85			
2016	1	3,85			
2018	1	3,85			
2019	1	3,85	-	4	15,4
Neodpovedalo	4	15,38			
Spolu	26	100,03	-	26	100

Rovnako ako v prípade roku vzniku, najviac organizácií v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** začalo reálne vykonávať činnosť v roku 2010. Ďalším obdobím s najvyšším počtom reálne pôsobiacich organizácií je rok 1997. V roku vzniku Slovenskej republiky(1993) začala pôsobiť len jedna organizácia v sledovanej oblasti. Najdlhšie obdobie, v ktorom nezačala vykonávať svoju činnosť žiadna organizácia, je obdobie rokov 2015 až 2018. Rozloženie počtu organizácií v jednotlivých dekádach je v prípade začiatku reálneho výkonu činnosti rovnomernejšie a bez väčších rozdielov. V každej sledovanej dekáde začala pôsobiť približne jedna tretina organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít.

Tabuľka 6 **Obdobie začiatku reálnej činnosti organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít**

Rok vzniku	Počet	%	Dekáda vzniku	Počet	%
1992	2	7,69	1990 až 1999	7	26,9
1993	1	3,85			
1996	1	3,85			
1997	3	11,53			
2000	2	7,69	2000 až 2009	7	26,9
2004	1	3,85			
2005	1	3,85			
2008	2	7,69			
2009	1	3,85			
2010	4	15,38	2010 až 2019	8	30,8
2012	1	3,85			
2013	1	3,85			
2014	1	3,85			
2019	1	3,85			
Neodpovedalo	4	15,38	-	4	15,4
Spolu	26	100,01	-	26	100

Aktivity platených pracovníkov

Podľa oblasti pôsobenia organizácií existujú medzi jednotlivými skupinami organizácií štatisticky významné rozdiely v aktivitách vykonávaných platenými pracovníkmi. Tieto rozdiely možno pozorovať v takmer každej z 29 sledovaných činností, okrem 5 sledovaných činností, v ktorých neexistujú štatisticky významné rozdiely.

Poradie rozdelenia jednotlivých druhov aktivít vykonávaných organizáciami v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** platenými pracovníkmi zobrazuje tabuľka 7.

Organizácie v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** vykonávajú platenými zamestnancami (zamestnanci, živnostníci, na iný typ zmluvy, aktívni pracovníci a pod.) najviac činnosti týkajúcej sa vzdelávania (vrátane lektorskej činnosti, realizácie vzdelávania, školení, neformálneho vzdelávania). Druhou skupinou činností najviac vykonávanou platenými zamestnancami je organizácia podujatí (kultúrnych, športových a iných) a rovnako poskytovanie poradenstva a informácií. Nasleduje výkon publikačnej činnosti a administratívnej činnosti platenými zamestnancami.

Platení zamestnanci sa najmenej venujú prácam súvisiacim s údržbou, opravami alebo výstavbou zariadení, nehnuteľností či kultúrnych pamiatok, a rovnako najmenej sa venujú zabezpečovaniu dopravy/odvozu osôb a materiálu, zberu, poskytovaniu alebo doručovaniu jedla alebo iných tovarov.

Štatisticky významne viac vykonávajú organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít **nasledovné činnosti platenými pracovníkmi** v porovnaní s organizáciami iných oblastí: vzdelávanie, lektorská činnosť, realizácia vzdelávania, školení, neformálne vzdelávanie (adjusted residual 3,9), výskum a vývoj (adjusted residual 4,9), publikačná činnosť (adjusted residual 4,4), lobovanie (adjusted residual 2,9), obhajoba práv a záujmov, obhajoba práv určitej skupiny ľudí (adjusted residual 4,6), pripomienkovanie a podieľanie sa na tvorbe koncepčných a legislatívnych dokumentov (adjusted residual 2,5), organizácia podujatí (kultúrnych, športových a iných) (adjusted residual 3,2), poskytovania poradenstva a informácií (adjusted residual 3,4), účasť na verejnom rozhodovaní pri riešení verejných problémov, záujmov a/alebo na vytváraní politik na miestnej, regionálnej, národnej a európskej úrovni (adjusted residual 5,5), poskytovanie grantov, regranting (adjusted residual 2,1), tlmočenie a preklad (adjusted residual 3,4), grafické práce, napr. tvorba propagačných materiálov, pozvánok, výročnej správy (adjusted residual 2,2), príprava a spravovanie webovej stránky, facebookovej stránky, vyhľadávanie

informácií cez internet (adjusted residual 2,1), aktivity v oblasti ochrany spotrebiteľa (adjusted residual 2,7), iné aktivity (adjusted residual 2,9).

Organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít nevykonávajú štatisticky významne menej žiadnu činnosť platenými pracovníkmi v porovnaní s organizáciami pôsobiacimi v iných oblastiach.

Tabuľka 7 **Aktivity vykonávané platenými pracovníkmi v organizáciách v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít**

Vykonávané aktivity	Platení pracovníci	
	Počet organizácií	%
Vzdelávanie, lektorská činnosť, realizácia vzdelávania, školení, neformálne vzdelávanie	15	57,7
Organizácia podujatí (kultúrnych, športových a iných)	12	46,2
Poskytovanie poradenstva a informácií	12	46,2
Publikačná činnosť	10	38,5
Administratívna činnosť	10	38,5
Výskum a vývoj	9	34,6
Účasť na verejnom rozhodovaní pri riešení verejných problémov, záujmov a/alebo na vytváraní politik na miestnej, regionálnej, národnej a európskej úrovni	9	34,6
Riadenie platených pracovníkov	9	34,6
Fundraising, písanie projektov, oslovanie darcov	9	34,6
Príprava a spravovanie webovej stránky, facebookovej stránky, vyhľadávanie informácií cez internet	9	34,6
Komunikácia s médiami, PR	9	34,6
Aktivity pre členov organizácie	8	30,8
Obhajoba práv a záujmov, obhajoba práv určitej skupiny ľudí	8	30,8
Grafické práce, napr. tvorba propagačných materiálov, pozvánok, výročnej správy	8	30,8
Pripomienkovanie a podieľanie sa na tvorbe koncepčných a legislatívnych dokumentov	7	26,9
Riadenie dobrovoľníkov	7	26,9
Tlmočenie a prekladanie	6	23,1
Organizácia a koordinácia voľnočasových aktivít	6	
Lobovanie	5	19,2
Poskytovanie grantov, regranting	4	15,4
Plnenie funkcie trénera alebo rozhodcu	3	11,5
Poskytovanie prvej pomoci, hasičské práce, pátracia a záchranárska činnosť	2	7,7

Aktivity zamerané na zachovávanie, ochranu a obnovu životného prostredia, starostlivosť o zvieratá a ochrana voľne žijúcich zvierat	2	7,7
Poskytovanie sociálnych služieb	2	7,7
Aktivity v oblasti ochrany spotrebiteľa	2	7,7
Aktivity zamerané na zachovávanie, ochranu a obnovu kult. dedičstva, tradícií, remesiel, kultúrnych pamiatok	2	7,7
Iné aktivity	2	7,7
Práce súvisiace s údržbou, opravami alebo výstavbou zariadení, nehnuteľností či kultúrnych pamiatok	1	3,8
Zabezpečovanie dopravy/odvozu osôb a materiálu, zber, poskytovanie alebo doručovanie jedla alebo iných tovarov	1	3,8

N = 26

Aktivity neplatených pracovníkov

Podľa oblasti pôsobenia organizácií existujú medzi jednotlivými skupinami organizácií štatisticky významné rozdiely v aktivitách vykonávaných neplatenými pracovníkmi. Tieto rozdiely možno pozorovať v takmer každej z 29 sledovaných činností, okrem 9 sledovaných činností, v ktorých neexistujú štatisticky významné rozdiely.

Poradie rozdelenia jednotlivých druhov aktivít vykonávaných organizáciami v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** neplatenými pracovníkmi zobrazuje tabuľka 8.

Organizácie v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** vykonávajú neplatenými pracovníkmi (dobrovoľníci, členovia, stážisti a pod.) najviac činnosti týkajúcich sa aktivít pre členov organizácie. Druhou skupinou činností najviac vykonávanou neplatenými pracovníkmi je fundraising (vrátane písania projektov, oslošovania darcov), komunikácia s médiami a PR, a rovnako obhajoba práv a záujmov, obhajoba práv určitej skupiny ľudí. Nasleduje výkon administratívnej činnosti. Neplatení pracovníci sa najmenej venujú poskytovaniu grantov a plneniu funkcií trénera alebo rozhodcu.

Štatisticky významne viac vykonávajú organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít **nasledovné činnosti neplatenými pracovníkmi** v porovnaní s organizáciami iných oblastí: publikačná činnosť (adjusted residual 2,1), obhajoba práv a záujmov, obhajoba práv určitej skupiny ľudí (adjusted residual 4,1), pripomienkovanie a podieľanie sa na tvorbe koncepčných a legislatívnych dokumentov (adjusted residual

2,9), riadenie platených pracovníkov (adjusted residual 2,1), účasť na verejnom rozhodovaní pri riešení verejných problémov, záujmov a/alebo na vytváraní politík na miestnej, regionálnej, národnej a európskej úrovni (adjusted residual 2,8).

Organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít nevykonávajú štatisticky významne menej žiadnu činnosť neplatenými pracovníkmi v porovnaní s organizáciami pôsobiacimi v iných oblastiach.

Tabuľka 8 **Aktivity vykonávané neplatenými pracovníkmi v organizáciách v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít**

Vykonávané aktivity	Neplatení pracovníci	
	Počet organizácií	%
Aktivity pre členov organizácie	17	65,4
Fundraising, písanie projektov, oslovanie darcov	16	61,5
Komunikácia s médiami, PR	16	61,5
Obhajoba práv a záujmov, obhajoba práv určitej skupiny ľudí	16	61,5
Administratívna činnosť	15	57,7
Vzdelávanie, lektorská činnosť, realizácia vzdelávania, školení, neformálne vzdelávanie	14	53,8
Pripomienkovanie a podieľanie sa na tvorbe koncepčných a legislatívnych dokumentov	14	53,8
Publikačná činnosť	14	53,8
Riadenie dobrovoľníkov	13	50
Organizácia podujatí (kultúrnych, športových a iných)	13	50
Účasť na verejnom rozhodovaní pri riešení verejných problémov, záujmov a/alebo na vytváraní politík na miestnej, regionálnej, národnej a európskej úrovni	13	50
Poskytovanie poradenstva a informácií	12	46,2
Grafické práce, napr. tvorba propagačných materiálov, pozvánok, výročnej správy	12	46,2
Príprava a spravovanie webovej stránky, facebookovej stránky, vyhľadávanie informácií cez internet	11	42,3
Riadenie platených pracovníkov	10	38,5
Organizácia a koordinácia voľnočasových aktivít	10	38,5
Poskytovanie sociálnych služieb	9	34,6
Výskum a vývoj	9	34,6
Lobovanie	8	30,8
Tlmočenie a prekladanie	8	30,8
Aktivity zamerané na zachovávanie, ochranu a obnovu kult. dedičstva, tradícií, remesiel, kultúrnych pamiatok	6	23,1

Práce súvisiace s údržbou, opravami alebo výstavbou zariadení, nehnuteľností či kultúrnych pamiatok	5	19,2
Poskytovanie prvej pomoci, hasičské práce, pátracia a záchranárska činnosť	4	15,4
Aktivity zamerané na zachovávanie, ochranu a obnovu životného prostredia, starostlivosť o zvieratá a ochrana voľne žijúcich zvierat	4	15,4
Aktivity v oblasti ochrany spotrebiteľa	4	15,4
Zabezpečovanie dopravy/odvozu osôb a materiálu, zber, poskytovanie alebo doručovanie jedla alebo iných tovarov	4	15,4
Poskytovanie grantov, regranting	3	11,5
Plnenie funkcie trénera alebo rozhodcu	3	11,5
Iné aktivity	2	7,7

N = 26

Vývoj činností a aktivít organizácií

Skutočnosť, či a do akej miery dochádzalo k zmene aktivít, ktorým sa organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít venujú od svojho založenia, zobrazuje tabuľka 9.

Tabuľka 9 **Zmena charakteru aktivít organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít**

Zmena charakteru aktivít	Počet	%
Tie isté aktivity realizujeme nepretržite od svojho vzniku, pričom ich charakter sa nezmenil	10	47,62
Tie isté aktivity realizujeme s prestávkami, nepravidelne, nárazovo (z rôznych dôvodov – zmena vedenia, personál)	3	14,29
Aktivity realizujeme s obmenami, podľa toho, aké témy sú práve aktuálne (prispôsobujeme im svoje aktivity)	6	28,57
Aktivity realizujeme s obmenami, podľa typu projektov, ktoré získame účelovo na projektovo oprávnené typy aktivít	0	0
Iné	2	9,52
Spolu	21	100

N=21

V sledovanej skupine organizácií sa najčastejšie charakter aktivít nemenil a tie isté aktivity sú realizované nepretržite od vzniku organizácie (47,62 %). Necelá tretina organizácií realizuje aktivity s obmenami,

podľa toho, aké témy sú práve aktuálne. Žiadna z organizácií v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** nemení typ aktivít podľa typu projektu, ktorý je viazaný účelovo na určitý oprávnený typ aktivít. V sledovanej skupine organizácií nie sú v porovnaní s organizáciami pôsobiacimi v iných oblastiach žiadne štatisticky významné rozdiely.

Spôsob a mieru, akou organizácie v **ľudských práv a advokačných aktivít** vyhodnocujú prínos alebo vplyv svojich aktivít, zobrazuje tabuľka 10.

Tabuľka 10 **Vyhodnocovanie prínosu a/alebo vplyvu svojich aktivít**

Vplyv aktivít organizácií	Počet	%
Áno, systematicky, máme vlastné nástroje	12	54,5
Áno, systematicky, používame overené zdroje iných organizácií, resp. všeobecné metodiky ako SIA, SROI...	3	13,6
Áno, ale len, ak to vyžaduje donor, projekt	10	45,4
Prínos našich aktivít nevyhodnocujeme	0	100
Iné	3	13,6

N = 22

Organizácie v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** vyhodnocujú prínos, resp. vplyv svojich aktivít vo väčšine (54,5 %) vlastnými nástrojmi, a potom v prípade, ak to vyžaduje projekt alebo donor. K systematickému hodnoteniu podľa overených štandardov a metodík však pristupujú len sporadicky.

V porovnaní s inými organizáciami sa organizácie pôsobiace v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít štatisticky významne menej venujú vyhodnocovaniu svojich aktivít podľa overených alebo všeobecných metodík (adjusted residual -2,6). V štatisticky významne menšej miere volia tiež iné spôsoby a nástroje vyhodnocovania (adjusted residual -2,4).

Organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít sa štatisticky významne viac venujú nejakému spôsobu vyhodnocovania svojho vplyvu a prínosu ako iné organizácie (adjusted residual 2,4).

Členenie organizácií podľa prospešnosti a miery naplnenia pôvodnej motivácie

Členenie organizácií venujúcich sa oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** podľa toho, aké je ich zameranie z hľadiska vzájomnej alebo verejnej prospešnosti, resp. z hľadiska identifikovania cieľovej skupiny aktivít organizácií, zobrazuje tabuľka 11.

Organizácie v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** z hľadiska vzájomnej alebo verejnej prospešnosti pôsobia dominantne v oblasti zameranej na širokú verejnosť a v menšej miere sú zamerané na lokálnu komunitu podľa geografického hľadiska.

Tabuľka 11 Zameranie organizácie z hľadiska vzájomnej alebo verejnej prospešnosti

Zameranie organizácie	Počet organizácií	Percentuálny podiel
Široká verejnosť bez obmedzenia	17	77,3 %
Okruh ľudí na základe geografického hľadiska	4	18,2 %
Iba pre členov organizácie	1	4,5 %
Pre konkrétneho člena/rodinu	0	0

N = 22

V porovnaní s inými oblasťami pôsobenia je počet organizácií pôsobiacich v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít štatisticky významne viac orientovaný na širokú verejnosť (adjusted residual 2,4). Odhadovanú mieru naplnenia pôvodnej motivácie organizácií pôsobiacich v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** zobrazuje tabuľka 12.

Tabuľka 12 Naplnenie pôvodnej motivácie, pre ktorú organizácia vznikla

Rozsah naplnenia pôvodnej motivácie v %	Počet	%
Rozsah 1 % – 20 %	0	0
Rozsah 21 % – 40 %	0	0
Rozsah 31 % – 40 %	6	30
Rozsah 41 % – 60 %	5	25
Rozsah 61 % – 80 %	9	45
Spolu	20	100,0

N = 20

Spomedzi organizácií z oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** najväčší podiel (45 %) organizácií uvádza naplnenie pôvodnej motivácie, pre ktorú vznikli, v najvyššej kategórii od 61 – 80 %. Na druhej strane takmer tretina organizácií (30 %) uvádza naplnenie svojej pôvodnej motivácie na úrovni 31 až 40 %.

Spolupráca

Početnosť spolupráce so subjektmi verejnej moci, vzdelávacími inštitúciami, podnikateľským sektorom i inými zložkami občianskej spoločnosti, zobrazuje tabuľka 13. Pre posúdenie výsledkov je potrebné uviesť, že v rámci zisťovania bola z tejto spolupráce vylúčená finančná spolupráca vo forme poskytovania finančných a nefinančných zdrojov.

Tabuľka 13 **Subjekty a formy spolupráce (nefinančné)**

Spolupracujúci partner	Počet	%	Počet organizácií, ktoré odpovedali
Obec/samospráva	14	70	20
Regionálna/krajská samospráva	7	36,7	19
Štátna správa	14	70	20
Medzinárodné inštitúcie	13	65	20
Podnikateľský sektor	12	63,2	19
VŠ/univerzity	15	78,9	19
Stredné školy	10	52,6	19
Základné školy	10	52,6	19
Iné MNO domáce	20	95	21
Iné MNO zahraničné	NA		
Individuálni odborníci/-čky v relevantnej oblasti	NA		
Iné	NA		

Organizácie v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** spolupracujú so všetkými subjektmi škály, no okrem jednej, všetky spolupracujú s inými MNO, nasleduje spolupráca s univerzitami alebo vysokými školami, štátnou správou a samosprávou na úrovni obce. Viac ako polovica spolupracuje aj s medzinárodnými organizáciami a podnikateľským sektorom.

V porovnaní s inými organizáciami je štatisticky významne vyššia spolupráca organizácií pôsobiacich v oblasti ľudských práv a advokačných

aktivít najmä s vysokými školami a univerzitami (adjusted residual 5,1), medzinárodnými inštitúciami (adjusted residual 4,5) a štátnou správou (adjusted residual 3,3). Štatisticky významný rozdiel je aj v spolupráci s biznis sektorom (adjusted residual 2,2).

Zapojenie sa organizácií pôsobiacich v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** do sieťovania a spolupráce v rámci platforiem, asociácií či záujmových združení zobrazuje tabuľka 14.

Pri členstve organizácií v asociáciách, platformách a záujmových združeníach k oblasti ich pôsobenia ($e < 0,001$), registrovaného členstva v slovenskej alebo medzinárodnej platforme (obe $p < 0,001$) a zaradení do platformy organizácií ($p = 0,01$).

Tabuľka 14 **Členstvo v asociácii alebo platforme organizácií**

Členstvo v asociácii alebo platforme	Počet	%
Nie sme členom žiadnej asociácie, platformy ani záujmového združenia	5	20
Sme členom neformálnej slovenskej siete organizácií (len na SR)	6	30
Sme členom neformálnej medzinárodnej siete organizácií (aj zahraničie)	3	15
Sme registrovaným členom slovenskej asociácie, platformy alebo záujmového združenia	7	35
Sme registrovaným členom medzinárodnej asociácie, platformy a záujmového združenia	7	35
Sme „dcérou“ materskej organizácie (organizačnou zložkou)	0	0
Sme platforma organizácií	2	10
Iné	0	0

N = 25

Organizácie v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** sú často registrovanými členmi domácich a medzinárodných sietí a platforiem (35 % a 30 %), a len menšia časť z nich zostáva mimo takejto spolupráce. V porovnaní s inými organizáciami je pre ľudskoprávne organizácie štatisticky významne vyššia spolupráca v rámci registrovaných členov medzinárodnej siete (adjusted residual 2,7) a v rámci slovenskej neformálnej siete (adjusted residual 2,4).

Prekážky mimovládnych organizácií v dosahovaní cieľov v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít

Tabuľka 15 **Prekážky v dosahovaní cieľov organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít**

Prekážky	mean	modus	median	Std. dev
Legislatívne prekážky	3,60	4	5	1,353
Administratívna záťaž	3,65	4	5	1,309
Nedostatočná spolupráca so zamestnancami štátnej/verejnej správy	3,90	4	5	1,071
Nedostatok financií	4,45	5	5	0,887
Nedostatok ľudí v organizácii (zamestnancov aj dobrovoľníkov)	3,90	4	5	1,252
Nízke finančné ohodnotenie práce	4,05	4,50	5	1,276
Vysoká fluktuácia pracovníkov	3,20	3,50	5	1,609
Potrebná „širokospektrálnosť“ pracovníka, kumulácia pracovných činností u pracovníkov	3,40	3,50	3	1,142
Nedostatočné zručnosti pracovníkov	2,70	3	1	1,380
Nezáujem verejnosti, prípadne skupín obyvateľstva	3	3	1	1,451
Nezáujem médií	3	3	3	1,257
Nedostatok materiálno-technického zabezpečenia	3,30	3	3	1,261
Nedostatok času venovať sa aktivitám popri hlavnom zamestnaní	3,55	3,50	3	1,276
Prekážky spôsobené nedostatkom spolupráce štátnej správy a samosprávy	3,85	4	4	1,182
Prekážky spôsobené nedostatkom spolupráce medzi ministerstvami	3,40	3,50	3	1,231
Konflikty vo vnútri organizácie	2,20	2	1	1,361
Nepochopenie poslania/práce MNO verejnosťou a inými sektormi	3,25	4	4	1,517
Korupcia a klientelizmus	3,20	3	5	1,508
Iné, prosím, doplňte:				

N = 20

Medzi organizáciami pôsobiacimi v jednotlivých oblastiach existuje štatisticky významný rozdiel v tom, aké prekážky považujú za hlavné v presadzovaní ich cieľov. Významné rozdiely sú v prekážkach spočívajúcich v legislatíve ($p = 0,009$), administratívnej záťaži ($p = 0,034$), nedostatočnej spolupráci so zamestnancami štátnej/verejnej správy ($p < 0,001$),

v nízkom finančnom ohodnotení práce ($p < 0,001$), vo vysokej fluktuácii pracovníkov ($p = 0,002$), v potrebnej širokospektrálnosti pracovníkov a kumulácii pracovných činností u pracovníkov ($p < 0,001$), v nedostatku materiálne-technického zabezpečenia ($p < 0,001$), v nedostatku spolupráce štátnej správy a samosprávy ($p = 0,001$) i v nedostatočnej spolupráci medzi ministerstvami ($p = 0,014$), v nepochopení poslania/práce MNO verejnosťou a inými sektormi ($p = 0,003$) a v korupcii a klientelizme ($p = 0,001$).

Prekážky, ktoré považujú organizácie pôsobiace v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** za hlavné v dosahovaní ich cieľov, zobrazuje tabuľka 15.

Najvýznamnejšie prekážky pociťujú organizácie pôsobiace v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít v nedostatku financií, nasledujú prekážky spôsobené nízkym finančným ohodnotením práce a na treťom mieste sú hlavnými prekážkami nedostatočná spolupráca so zamestnancami štátnej/verejnej správy, a rovnako nedostatok ľudí v organizáciách (zamestnancov aj dobrovoľníkov). Medzi najmenej významné prekážky patria konflikty vo vnútri organizácie.

Spomedzi všetkých sledovaných organizácií sú pre skupinu organizácií pôsobiacich v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** najvýznamnejšie nasledovné prekážky v dosahovaní ich cieľov: nedostatočná spolupráca so zamestnancami štátnej/verejnej správy, nedostatok financií, nedostatok ľudí v organizáciách (zamestnancov aj dobrovoľníkov), nízke finančné ohodnotenie práce, vysoká fluktuácia pracovníkov, nedostatok spolupráce štátnej správy a samosprávy, nedostatok spolupráce medzi ministerstvami, konflikty vo vnútri organizácie, korupcia a klientelizmus. Pre žiadnu inú skupinu organizácií nie sú tieto prekážky tak významnejšie, ako pre skupinu organizácií pre ľudské práva a advokačné aktivity.

Spolurozhodovanie o smerovaní organizácie

Mieru, akou sú jednotlivé osoby podieľajúce sa na činnosti organizácií v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** zapojené do rozhodovania o smerovaní organizácie, jej cieľoch, aktivitách, projektoch, zobrazuje tabuľka 16 a 17.

Najčastejšie sa na rozhodovaní o smerovaní organizácie, jej cieľoch, aktivitách, projektoch podieľajú jednotlivci alebo neformálna skupina lídrov či vedúcich osôb organizácie. Až v poradí druhým najčastejším subjektom

zapojeným do určovania smeru pôsobnosti organizácie v **ľudských práv a advokačných aktivit** je kolektívny orgán, napr. v podobe správnej rady, predstavenstva a pod. Pri porovnaní miery, akou sú zapojení do rozhodovania platení pracovníci a dobrovoľníci, sa dobrovoľníci podieľajú na rozhodovaní o smerovaní organizácie viac ako jej platení pracovníci.

Tabuľka 16 **Miera zapojenia jednotlivých osôb v organizáciách do rozhodovania**

Miera zapojenia	TOTAL	Valid	
		1 Veľmi nízka	2 Nízka
Líder/vedúca osoba organizácie	26		
v %	100,00		
Správna rada alebo obdobný rozhodovací orgán	26	1	
v %	100,00	3,85	
Platení pracovníci organizácie	26	3	1
v %	100,00	11,54	3,85
Členovia organizácie, nečlenovia užšieho rozhodovacieho orgánu	26	3	3
v %	100,00	11,54	11,54
Dobrovoľníci	26	2	1
v %	100,00	7,69	3,85
Užívatelia služieb	26	2	2
v %	100,00	7,69	7,69

N = 26

Tabuľka 17 **Miera zapojenia jednotlivých osôb v organizáciách do rozhodovania**

Prekážky	mean	median	modus	Std. dev
Líder/vedúca osoba organizácie	4,82	5	5	0,393
Správna rada alebo obdobný rozhodovací orgán	4,18	4	5	1,074
Platení pracovníci organizácie	3,38	3,5	5	1,500
Členovia organizácie, nečlenovia užšieho rozhodovacieho orgánu	3,17	3,5	4	1,383
Dobrovoľníci	3,56	4	4	1,247
Užívatelia služieb	3,35	3	3	1,367

N = 17, 16, 18

36 /

				Missing			
	3 Ani nízka, ani vysoká	4 Vysoká	5 Veľmi vysoká	Total	System	9 Netýka sa	Total
		3	14	17	7	2	9
		11,54	53,85	65,38	26,92	7,69	34,62
2	6	8	17	7	2	9	
7,69	23,08	30,77	65,38	26,92	7,69	34,62	
4	3	5	16	7	3	10	
15,38	11,54	19,23	61,54	26,92	11,54	38,46	
3	6	3	18	7	1	8	
11,54	23,08	11,54	69,23	26,92	3,85	30,77	
4	7	4	18	7	1	8	
15,38	26,92	15,38	69,23	26,92	3,85	30,77	
6	2	5	17	7	2	9	
23,08	7,69	19,23	65,38	26,92	7,69	34,62	

Osoby podieľajúce sa na činnosti organizácií

Rozloženie osôb podieľajúcich sa na výkone činnosti organizácií v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** podľa toho, či ide o:

- zamestnancov (pracovná zmluva na plný či čiastočný úväzok, dohoda o vykonaní práce, dohoda o pracovnej činnosti, dohoda o brigádnickej práci študenta, dohoda o absolventskej praxi, dohoda o aktívnej činnosti),
- živnostníkov (vyplácaní na základe predloženej faktúry), pracovníkov na mandátnu zmluvu, príkaznú zmluvu, zmluvu o dielo,
- osoby pracujúce bez nároku na finančnú odmenu, napr. dobrovoľníci (na základe písomnej alebo ústnej dohody), stážista, praktikant (ak to nie je podľa dohody o absolventskej praxi), člen, zobrazuje tabuľka 18. Informácie o platených pracovníkoch uviedlo 10 organizácií v tejto oblasti, o neplatených pracovníkoch uviedlo 11 organizácií.

Tabuľka 18 Rozloženie pracovnej sily podľa odmeňovania

Zamestnanci		Živnostníci		Neplatení pracovníci		Spolu	
N	%	N	%	N	%	N	%
69	13,2 %	64	12,3 %	388	74,5 %	521	100,0

Najviac osôb vykonávajúcich činnosť pre organizácie pôsobiace v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít pôsobí bez nároku na finančnú odmenu, pričom ich je takmer dvojnásobok v porovnaní so zamestnancami, ktorí pôsobia na základe niektorého z pracovnoprávných vzťahov podľa Zákonníka práce.

Platení pracovníci

Podrobnejšie rozloženie pracovníkov v pracovnoprávnom vzťahu (t. j. pracujúcich na pracovný pomer alebo dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru podľa Zákonníka práce) zobrazuje Tabuľka 19.

Tabuľka 19 Pracovníci v pracovnoprávnom vzťahu (len zamestnanci)

Rozloženie zamestnancov	Počet	%
Zamestnanci spolu	69	100
z toho na plný pracovný úväzok	27	39,1
polovičný alebo iný skrátený pracovný úväzok]	8	11,6
na dohody mimo pracovného pomeru	25	36,2
na dohodu o absolventskej praxi	3	4,3
na dohodu o aktivačnej činnosti	3	4,3
Iné	3	4,3

Spomedzi osôb vykonávajúcich činnosť pre organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít na základe pracovnoprávneho vzťahu je najviac tých, ktorí pracujú na plný pracovný úväzok. Za touto skupinou nasledujú tzv. „dohodári“. Viac osôb teda pracuje na dohody podľa Zákonníka práce ako na polovičný alebo inak krátený pracovný úväzok podľa pracovnej zmluvy. Ženy dominujú vo všetkých sledovaných kategóriách s výnimkou zvyškovej kategórie „iní zamestnanci“, kde bolo zaradených viac mužov. Podrobnejšie rozloženie osôb podieľajúcich sa na zabezpečení služieb a aktivít organizácií v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** na živnosť zobrazuje tabuľka 20.

Tabuľka 20 **Pracovníci na živnosť**

Rozloženie pracovníkov na živnosť		%
Spolu	64	100
Ženy	45	70,3
Muži	19	29,7

N = 10

Medzi živnostníkmi podieľajúcimi sa na zabezpečení služieb a aktivít organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít dominujú ženy, čo je podobné s kategóriou pracovníkov v pracovnoprávnom vzťahu.

Prvky manažmentu platených zamestnancov a pracovníkov v organizáciách v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít zobrazuje tabuľka 21.

Medzi najčastejšie sa vyskytujúce prvky manažmentu platených zamestnancov a pracovníkov v organizáciách v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít patrí jasne definovanie náplne práce a profilu pracovníkov, poskytovanie potrebnej podpory pri výkone práce, ocenenie pracovníkov a ich prínosu pre organizáciu, podpora v ďalšom vzdelávaní. Hoci tri štvrtiny pracovníkov uvádza, že má informácie o organizácii a o svojej úlohe v nej ešte pred začiatkom vykonávania práce, riadne vypracovaný systém zaškolenia a prípravy pracovníkov deklaruje len tretina organizácií. Systém kariérneho rastu pracovníkov má vypracovaných najmenej organizácií.

V zásade sa všetky analyzované prvky personálneho manažmentu vyskytujú v prípade organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít štatisticky významne viac v porovnaní s organizáciami z iných oblastí, s výnimkou systému zaškolenia pracovníkov a systému kariérneho rastu. Najvýraznejší štatistický rozdiel bol identifikovaný pri vydávaní potvrdenia/referencií o výkone činnosti pre organizáciu (adjusted residual 4,6) a v oblasti zavedenia systému hodnotenia pracovníkov v organizácií (adjusted residual 4,2). Na rovnakej úrovni sa v organizáciách v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít v porovnaní s inými sektormi štatisticky výrazne viac aplikuje definovanie náplne práce a profilu pracovníka (adjusted residual 3,9), predstavenie nových pracovníkov personálu a klientom (adjusted residual 3,9) a podpora pracovníkov v ďalšom vzdelávaní (adjusted residual 3,9).

Tabuľka 21 **Manažment platených pracovníkov**

Prvky manažmentu	Počet	%
V organizácii máme jasne definované práva a povinnosti pracovníkov organizácie	9	75
Zabezpečujeme ochranu zdravia a bezpečnosti pracovníkov pri výkone ich činnosti	9	75
Máme definovanú náplň práce a profil pracovníkov pre jednotlivé pozície	10	83,3
Pracovníci sú pred začiatkom vykonávania ich práce informovaní o organizácii a o svojej role v nej	10	83,3
Noví pracovníci sú predstavení personálu a klientom, s ktorými budú prichádzať do kontaktu	9	75
Máme vypracovaný systém zaškolenia a prípravy pracovníkov	4	33,3
Pracovníkom poskytujeme potrebnú podporu pri vykonávaní ich práce	10	83,3
Neformálne a formálne oceňujeme pracovníkov a ich prínos pre organizáciu, klientov a komunitu	10	83,3
Vydávame pracovníkom písomné potvrdenie o pôsobení v organizácii (referencie), ak o to požiadajú	11	91,7
Máme vytvorený funkčný systém evidencie pracovníkov v organizácii	6	50
Máme zavedený systém hodnotenia pracovníkov v organizácii	6	50
Pracovníci organizácie sa spolupodieľajú na rozhodovaní o jej smerovaní a aktivitách	8	66,7
Máme vypracovaný systém kariérneho rastu pracovníkov	2	16,7
Podporujeme pracovníkov v ďalšom vzdelávaní (umožňujeme účasť na kurzoch, vzdelávacích podujatiach a pod.)	10	83,3

N = 12

Neplatení pracovníci

Podrobnejšie rozloženie osôb, ktoré vykonávajú činnosť pre organizácie v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** bez nároku na odmenu zobrazuje tabuľka 22.

Spomedzi osôb vykonávajúcich činnosť pre organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít bez nároku na odmenu tvoria najpočetnejšiu skupinu členovia a členky daných organizácií, ktorí sa aktívne zapájajú do ich aktivít. Za touto skupinou nasledujú dobrovoľníci, ktorí sú občanmi SR a ktorí vykonávajú činnosť pre organizáciu na území Slovenskej republiky. Rovnako ako pri osobách pracujúcich za odmenu

dominujú ženy aj vo všetkých sledovaných kategóriách v oblasti neplatenj práce s výnimkou zvyškovej kategórie dobrovoľníkov pochádzajúcich z iných krajín a vykonávajúcich činnosť v SR. V skupine dobrovoľníkov pracujúcich mimo územia SR je rozdelenie podľa pohlavia rovnaké.

Tabuľka 22 Neplatení pracovníci

Rozloženie zamestnancov		Počet	%
Pracujúci bez nároku na odmenu	spolu	388	100
	ženy	246	64,7
	muži	142	35,3
Aktívni členovia organizácie zapájajúci sa do jej činnosti	spolu	189	49,7
	ženy	120	31,6
	muži	69	24,4
Dobrovoľníci (občania SR vykonávajúci činnosť v SR)	spolu	158	41,6
	ženy	100	26,3
	muži	58	15,3
Dobrovoľníci (občania iných krajín vykonávajúci činnosť v SR)	spolu	6	1,6
	ženy	2	0,5
	muži	4	1,1
Dobrovoľníci pracujúci mimo SR	spolu	6	1,6
	ženy	3	0,8
	muži	3	0,8
Stážisti	spolu	11	2,9
	ženy	9	2,4
	muži	2	0,5
Iné osoby pracujúce bez nároku na odmenu	spolu	18	4,7
	ženy	12	3,1
	muži	6	1,6

N = 11

Zapájanie dobrovoľníkov v jednotlivých kategóriách do činnosti organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít zobrazuje tabuľka 23. Organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít vo vysokej miere využívajú pravidelných i nepravidelných dobrovoľníkov (66,7 % organizácií v oboch prípadoch). Využívanie virtuálnych/online dobrovoľníkov je v organizáciách v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** významne častejšie v porovnaní s inými organizáciami (adjusted residual je 3,0).

Tabuľka 23 **Kategórie dobrovoľníkov zapojených do činnosti organizácie**

Kategórie dobrovoľníkov	Počet	%
Pravidelní dobrovoľníci – pomáhajú raz mesačne	12	66,7
Nepravidelní dobrovoľníci – pomáhajú menej ako raz mesačne	12	66,7
Firemní dobrovoľníci	3	18,8
Virtuálni / on-line dobrovoľníci	5	31,3

N = 18, 16

Dostatočnosť počtu dobrovoľníkov, s ktorými organizácie pôsobiace v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít spolupracujú, zobrazuje tabuľka 24.

Tabuľka 24 **Hodnotenie počtu dobrovoľníkov v organizáciách v oblasti ľudských práv advokačných aktivít**

Dostatočnosť počtu dobrovoľníkov	Počet	%
Úplne dostatočný	0	0,0
Skôr dostatočný	4	22,2
Skôr nedostatočný	11	61,1
Úplne nedostatočný	3	16,7

Viac ako tri štvrtiny organizácií považuje počet dobrovoľníkov za nedostatočný (úplne a skôr nedostatočný spolu 77,8 %).

Hodnotenie prínosu dobrovoľníkov z pohľadu organizácií pôsobiacich v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** zobrazuje tabuľka 25 a 26.

Zastúpenie jednotlivých výrokov podľa štatistického ukazovateľa „Mean rank“ organizáciami v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít. Najviac pozitívne hodnotené výroky vyriekli organizácie v prípade tvrdení „Vďaka dobrovoľníkom poskytujeme kvalitnejšie služby“ a „Vďaka dobrovoľníkom poskytujeme širšie spektrum služieb“. Štatisticky významnou je slabšie hodnotenie výroku „Bez dobrovoľníkov by sme nevedeli fungovať“.

Najvýraznejší prínos dobrovoľníkov vidia organizácie pôsobiace v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** v možnosti poskytovať kvalitnejšie služby. Na spoločnej druhej pozícii najpodstatnejších prínosov

dobrovoľníkov bolo identifikované znižovanie nákladov organizácií a šírenie dobrého mena a povedomia o organizácii prostredníctvom dobrovoľníkov.

Štatisticky významné rozdiely v porovnaní s organizáciami pôsobiacimi v iných oblastiach boli identifikované len marginálne. V porovnaní s organizáciami pôsobiacimi v iných oblastiach štatisticky významne viac organizácií v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** absolútne súhlasilo s tým, že vďaka dobrovoľníkom lepšie rozumejú svojej organizácii a jej fungovaniu (adjusted residual 4,1), šíri sa povedomie/dobré meno organizácie vo verejnosti (adjusted residual 2,5), rozširujú poslanie a ciele organizácie v radoch verejnosti (adjusted residual 2,5) a aktivizujú členov dotknutých komunít na napĺňaní zámerov a cieľov organizácie, a tým prispievajú k zlepšeniu podmienok ich života (adjusted residual 3,4).

Tabuľka 25 **Hodnotenie prínosu dobrovoľníkov organizáciami ukazovateľom „Mean rank“**

Hodnotenie dobrovoľníkov – tvrdenia organizácií	Mean rank
Vďaka dobrovoľníkom sa šíri povedomie /dobré meno o našej organizácii	180,83
Vďaka dobrovoľníkom poskytuje kvalitnejšie služby	188,17
Vďaka dobrovoľníkom rozširujeme poslanie a ciele našej organizácie...	178,91
Vďaka dobrovoľníkom aktivizujeme členov dotknutých komunít na napĺňaní našich cieľov	174,82
Vďaka dobrovoľníkom rozširujeme naše osobné a profesionálne siete	176,35
Dobrovoľníci znižujú náklady našej organizácie	158,40
Dobrovoľníci zviditeľňujú našu organizáciu	179,18
Vďaka dobrovoľníkom máme tvorivejšie nápady na realizáciu projektov	176,08
Vďaka dobrovoľníkom máme prístup k špecifickým zručnostiam a vedomostiam...	171,27
Vďaka dobrovoľníkom lepšie rozumieme našej organizácii a jej fungovaniu	187,04
Vďaka dobrovoľníkom rozširujeme našu sieť darcov a podporovateľov	171,17
Vďaka dobrovoľníkom dokážeme uspokojiť individuálne potreby našich klientov	161,75
Vďaka dobrovoľníkom poskytuje širšie spektrum služieb	188,17
Bez dobrovoľníkov by sme nemohli fungovať	156,68

Tabuľka 26 **Hodnotenie prínosu dobrovoľníkov**

	Vôbec nesúhlasím	Skôr súhlasím	Ani nesúhlas ani súhlas	Skôr súhlas	Absolútne nesúhlasím	Spolu
Vďaka dobrovoľníkom sa šíri povedomie /dobré meno o našej organizácii	1	0	0	2	9	12
Vďaka dobrovoľníkom poskytu je kvalitnejšie služby	1	0	1	2	11	15
Vďaka dobrovoľníkom rozširujeme poslanie a ciele našej organizácie...	1	0	0	2	8	11
Vďaka dobrovoľníkom aktivizujeme členov dotknutých komunit na napĺňaní našich cieľov	1	0	0	3	7	11
Vďaka dobrovoľníkom rozširujeme naše osobné a profesionálne siete	1	0	0	4	8	13
Dobrovoľníci znižujú náklady našej organizácie	3	0	1	2	9	15
Dobrovoľníci zviditeľňujú našu organizáciu	1	0	0	5	8	14
Vďaka dobrovoľníkom máme tvorivejšie nápady na realizáciu projektov	1	0	0	4	7	12
Vďaka dobrovoľníkom máme prístup k špecifickým zručnostiam a vedomostiam...	1	0	1	4	7	13
Vďaka dobrovoľníkom lepšie rozumieme našej organizácii a jej fungovaniu	1	1	1	3	7	13
Vďaka dobrovoľníkom rozširujeme našu sieť darcov a podporovateľov	1	0	1	4	6	12
Vďaka dobrovoľníkom dokážeme uspokojiť individuálne potreby našich klientov	1	0	2	3	6	12
Vďaka dobrovoľníkom poskytuje širšie spektrum služieb	1	0	2	4	6	13
Bez dobrovoľníkov by sme nemohli fungovať	1	1	4	2	6	14

Problematickosť spolupráce s dobrovoľníkmi podľa organizácií pôsobiacich v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít zobrazuje tabuľka 27.

Tabuľka 27 **Hodnotenie spolupráce s dobrovoľníkmi organizáciami v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít**

Možný problém	Vôbec nemá problém		Menej problémové		Veľmi problémové	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Nedostatok financií na dobrovoľnícky program a adekvátnu podporu dobrovoľníkov	0	0,0	5	33,3	10	66,7
Nevhodný prístup platených zamestnancov k dobrovoľníkom	8	66,7	0	0	4	33,3
Nedostatok času na dobrovoľníkov a prácu s nimi	6	42,9	6	42,9	2	14,3
Nedostatočné vedomosti a zručnosti v oblasti manažmentu dobrovoľníkov	7	53,8	3	23,1	3	23,1
Negatívne skúsenosti s dobrovoľníkmi	9	69,2	2	15,4	2	15,4
Prílišná administratíva a byrokracia týkajúca sa práce s dobrovoľníkmi	4	30,8	4	30,8	5	38,5
Neschopnosť nájsť dobrovoľníkov, ktorých potrebujeme	0	0	12	80,0	3	20,0
Vysoká fluktuácia dobrovoľníkov, nevieme ich udržať v organizácii	1	7,7	8	61,5	4	30,8
Nevyjasnenosť rozdielov medzi dobrovoľníctvom a členstvom	6	46,2	5	38,5	2	15,4
Nedostatočná legislatívna podpora dobrovoľníctva	5	38,5	2	15,4	6	46,2
Nepotrebnosť dobrovoľníkov v organizácii	7	58,3	2	16,7	3	25,0
Nevedomosť, že s dobrovoľníkmi môžeme pracovať	7	63,6	1	9,1	3	27,3
Nezáujem o dobrovoľníkov v našej organizácii	3	25,0	7	58,3	2	16,7
Nezáujem o dlhodobé dobrovoľníctvo zo strany dobrovoľníkov	3	21,4	7	50,0	4	28,6

Organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít v najväčšej miere považujú za problematický nedostatok financií na dobrovoľnícky program a adekvátnu podporu dobrovoľníkov, až 66,7 %. Za najmenší problém považujú nevhodný prístup platených zamestnancov k dobrovoľníkom (66,7 %).

Fundraising

Hodnotenie spokojnosti so získavaním zdrojov na základe piatich kritérií uvádzajú tabuľky 28 až 32.

Skúsenosti organizácií pôsobiacich v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít so získavaním súkromných i verejných zdrojov zo zahraničia i zo Slovenska zobrazujú tabuľky 28 až 32.

Tabuľka 28 **Spokojnosť so získavaním zdrojov (verejné zdroje zo Slovenska)**

Hodnotenie spokojnosti	Počet	%
Úplne negatívne	4	23,5
Skôr negatívne	6	35,3
Ani negatívne, ani pozitívne	4	23,5
Skôr pozitívne	3	17,6
Veľmi pozitívne	0	0,0

Tabuľka 29 **Spokojnosť so získavaním zdrojov (verejné zdroje zo zahraničia)**

Hodnotenie spokojnosti	Počet	%
Úplne negatívne	3	18,8
Skôr negatívne	0	0,0
Ani negatívne, ani pozitívne	4	25,0
Skôr pozitívne	5	31,3
Veľmi pozitívne	4	25,0

Organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít hodnotia v porovnaní s organizáciami pôsobiacimi v iných oblastiach získavanie verejných zdrojov zo zahraničia štatisticky významne viac ako skôr pozitívne (adjusted residual 2,8). Ešte vo väčšej miere štatisticky významne viac organizácií z oblasti ľudských práv a advokačných aktivít **vyjadrili veľmi pozitívne skúsenosti s verejnými zdrojmi zo zahraničia (adjusted residual 6,7).**

Organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít uvádzajú v porovnaní s organizáciami pôsobiacimi v iných oblastiach získavanie verejných zdrojov zo Slovenska štatisticky významne viac ako veľmi pozitívne (adjusted residual 3).

Tabuľka 30 Spokojnosť so získavaním zdrojov (súkromné zdroje zo Slovenska)

Hodnotenie spokojnosti	Počet	%
Úplne negatívne	2	11,8
Skôr negatívne	8	47,1
Ani negatívne, ani pozitívne	4	23,5
Skôr pozitívne	1	5,9
Veľmi pozitívne	2	11,8

Tabuľka 31 Spokojnosť so získavaním zdrojov (súkromné zdroje zo zahraničia)

Hodnotenie spokojnosti	Počet	%
Úplne negatívne	4	25,0
Skôr negatívne	3	18,8
Ani negatívne, ani pozitívne	6	37,5
Skôr pozitívne	1	6,3
Veľmi pozitívne	2	12,5

Tabuľka 32 Spokojnosť so získavaním zdrojov (príjmy z vlastnej činnosti)

Hodnotenie spokojnosti	Počet	%
Úplne negatívne	2	12,5
Skôr negatívne	4	25,0
Ani negatívne, ani pozitívne	5	31,3
Skôr pozitívne	5	31,3
Veľmi pozitívne	0	0,0

Pri získavaní zdrojov sú organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít výrazne lepšie spokojné so získavaním zahraničných verejných a súkromných zdrojov ako zdrojov pochádzajúcich zo Slovenska. Pritom je zaujímavé, že získavanie slovenských zdrojov napriek tomu hodnotia štatisticky významne lepšie ako organizácie z iných oblastí. Získavanie zdrojov z vlastnej činnosti je hodnotené rovnako pozitívne ako i negatívne, z čoho sa dá usudzovať, že pokiaľ sa organizácii podarí získať kontrakt na svoje služby, je to pozitívna skúsenosť.

Vykonávanie auditu

V odpovediach organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít sa nachádzajú odpovede o vykonávaní alebo nevykonávaní auditu. Audit zo zákona tvorí 0,3 % zo všetkých organizácií, dobrovoľný audit 1,8 % a nevykonávanie auditu tvorí 3 % zo všetkých organizácií.

Odpovede o vykonávaní auditu organizácií pôsobiacich v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít zobrazuje tabuľka 33.

Tabuľka 33 Prístupy organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít k auditu

Prístup k auditu	Počet	%
Audit zo zákona	1	5,9
Dobrovoľný audit	6	35,3
Nevykonávaný audit	10	58,8

Vo vykonávaní auditu nie sú medzi organizáciami v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít v porovnaní s organizáciami pôsobiacimi v iných oblastiach štatisticky významné rozdiely.

Uvažovanie organizácií v kontexte novovzniknutej legislatívy (v roku 2018) o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch o získaní štatútu registrovaného sociálneho podniku

V prostredí organizácií pôsobiacich v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít neexistuje štatisticky významný rozdiel oproti organizáciám s iným zameraním pri uvažovaní o sociálnom podnikaní. Súhlas s uvažovaním o získaní štatútu sociálneho podniku vyslovili len organizácie pôsobiace v oblasti rozvojovej pomoci a humanitárnej pomoci, sociálnych služieb a ľudských práv a advokačných aktivít, čo tvorilo 1,3 % z celkového počtu organizácií.

Štruktúra odpovedí na otázku, či organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít uvažovali alebo uvažujú o získaní štatútu sociálneho podniku, zobrazuje tabuľka 34.

Organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít väčšinou neuvažujú alebo neuvažovali o získaní štatútu sociálneho podniku

v kontexte novovzniknutej legislatívy (v roku 2018) o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch, medzi čím existuje štatistický významný rozdiel (adjusted residual 2,4).

Tabuľka 34 **Uvažovanie o získaní alebo nezískaní štatútu sociálneho podniku**

Uvažovanie/neuvažovanie	Počet	%
Áno	4	30,8
Nie	9	69,2

Priestory, v ktorých organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít realizujú svoje aktivity

Podľa výsledkov výskumu organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít využívajú priestory prenajaté za komerčné nájomné, až 46,7 %, čo je vyššie oproti percentu odpovedí, ktoré uviedli všetky skúmané organizácie vo všetkých oblastiach pôsobenia pri komerčnom nájmom (30,4 %), avšak, čo je napríklad nižšie oproti organizáciám pôsobiacich v oblasti životného prostredia alebo vedy, výskumu a vývoja (50,0 %).

Štruktúru vlastníckych a iných užívateľských vzťahov organizácií pôsobiacich v **ľudských práv a advokačných aktivít** k priestorom, v ktorých vykonávajú aktivity, zobrazuje tabuľka 35.

Tabuľka 35 **Typy priestorov podľa vlastníckeho vzťahu a ich využívanie organizáciami**

Typy priestorov	Počet	%
Vlastné priestory	4	26,7
Priestory prenajaté za komerčné nájomné	7	46,7
Zvýhodnené nájomného od zriaďovateľa	0	0,0
Prenajaté priestory za zvýhodnené nájomné od objednávateľa	1	6,7
Prenajaté priestory za zvýhodnené nájomné od inak prepojenej osoby	3	18,8
Bezplatné užívanie priestorov od zriaďovateľa	2	13,3
Bezplatné užívanie v priestoroch objednávateľa aktivít	2	13,3
Bezplatné užívanie priestorov od inak prepojenej osoby	5	33,3
Nemá vlastné priestory a ani to nie je potrebné	0	0,0
Nemá vlastné priestory, ale potrebujú ich	3	18,8
Iné	2	12,5

Organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít v najväčšej miere využívajú priestory, ktoré majú prenajaté za komerčné nájomné (46,7 %). Dôležitým ukazovateľom je, že na druhom mieste sú využívané vlastné priestory (36,7 %).

Webové sídla organizácií, prípadne iná forma vlastnej on-line prezentácie

V organizáciách v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít vo vzťahu ku všetkým organizáciám v rámci výskumu neexistuje štatisticky významný rozdiel v jednotlivých spôsoboch a formách vlastnej online prezentácie. Rovnako ako pri ostatných oblastiach je najčastejším spôsobom prezentácia v kombinácii vlastnej webovej a facebookovej stránky.

Zastúpenie typov on-line prezentácií organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít vo vnútri sledovanej skupiny zobrazuje tabuľka 36.

Tabuľka 36 **Typy webových alebo on-line prezentácií jednotlivých organizácií**

Webová stránka alebo on-line prezentácia organizácie	Počet	%
Nemá žiadnu webovú prezentáciu alebo facebook	4	23,5
Má vlastnú webovú stránku aj facebook (prípadne inú sociálnu sieť)	10	58,8
Má len webovú stránku	1	5,8
Má webovú stránku pridruženú pod stránkou zriaďovateľa	0	0,0
Má len vlastný facebook	0	0,0
Iné	1	5,8
Spolu	17	100

N = 17

6.3.8 Diskusia

A. Advokácia ako samostatná oblasť pôsobenia i samostatná funkcia sektora

Oblasti ľudských práv a advokačných aktivít sa ako svojej **primárnej oblasti pôsobenia** venuje 26 organizácií, čo predstavuje 3,4 % zo skúmanej vzorky subjektov tretieho sektora. Podľa poradia početnosti ide spomedzi jedenástich oblastí primárneho pôsobenia, z ktorých si mohli organizácie vybrať, o siedmu najpočetnejšiu skupinu organizácií. Ak vezmeme do úvahy aj organizácie, ktoré uviedli, že sa téme ľudských práv a advokačným aktivitám venujú aspoň čiastočne, počet organizácií vzrastie na 76, čo tvorí 9,8 % skúmanej vzorky (12,5 % z počtu organizácií, ktoré na otázku odpovedali).

Téma ľudských práv a advokačných aktivít bola spolu s témami vedy, výskumu, vývoja a rozvojovej a humanitárnej pomoci najmenej zastúpená v prípade započítania všetkých oblastí pôsobenia aj oblastí pôsobenia nad 50 percent. V tomto smere je možné uviesť, že organizácie, ktoré odpovedali na otázku o oblasti pôsobenia, pravdepodobne jasne oddeľujú svoje pôsobenie v príslušnej sektorovej oblasti (napr. kultúra, šport či sociálne služby) od oblasti ľudských práv a advokačných aktivít a vnímajú túto oblasť ako relatívne samostatnú tému. To súvisí aj so základnou klasifikáciou funkcií neziskových organizácií. Advokačná, resp. expresívna funkcia je jednou z dvoch základných funkcií (druhou je servisná funkcia). Zmyslom tejto základnej funkcie je ovplyvňovanie politiky a obhajoba záujmov smerujúca mimo členov svojej organizácie. Organizácie môžu štandardne plniť obe funkcie, no štatistika preukazuje, že to tak nie je.

Nízke percento organizácií venujúcich sa čo i len čiastočne ľudským právam a advokácii môže zároveň znamenať, že viac ako 90 % skúmanej vzorky, t. j. organizácie pôsobiace v iných oblastiach ako ľudské práva, v žiadnom rozsahu neadvokuje za možnosť, či zlepšenie podmienok, výkonu danej činnosti/práv a zameriavajú sa len na výkon samotnej činnosti (napr. kultúry, športu, dobrovoľníctva a pod.), resp. plnia len servisnú funkciu. Potvrdzujú to aj výsledky porovnania pôsobenia organizácií podľa kategórií registra mimovládnych neziskových organizácií s medzinárodnou klasifikáciou, ktorá osobitne pomenúva oblasť obhajoby záujmov a advokáciu. Z celkového počtu 26 organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít sa až 15 zaradilo do obhajoby záujmov a advokácie podľa medzinárodnej klasifikácie. Z ostatných 579 organizácií iných oblastí podľa registra sa podľa medzinárodnej klasifikácie zaradili k obhajobe záujmov a advokácii len 3 organizácie (jedna z oblasti kultúry, jedna z oblasti vzdelávania a jedna z oblasti dobrovoľníctva).

B. Cieľové skupiny

Z hľadiska **vekovej štruktúry cieľovej skupiny** sa organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít venujú najviac skupine dospelých od 31 do 50 rokov (87,5 %). Druhou najpočetnejšou vekovou skupinou je skupina mládeže od 16 do 30 rokov (66,7 %), nasledovaná skupinou dospelých nad 51 rokov (45,8 %). Vysoký podiel vo vekovej skupine od 31 do 50 rokov, a zároveň napr. štatisticky významne menšie zameranie na skupinu detí od 7 do 15 rokov (33,3 %) v porovnaní s inými organizáciami, by mohlo súvisieť s potrebou ochrany práv ekonomicky produktívneho obyvateľstva. Spotrebiteľské, osobnostné, pracovnoprávne, sociálne, ale i politické a kultúrne práva tejto skupiny môžu byť, z dôvodu ich aktivity, častejšie predmetom nerovného zaobchádzania a iných zásahov, ktorým sa snažia organizácie predchádzať, resp. brániť sa voči nim.

Je prirodzené a vyplynulo to aj z prieskumu, že organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít sa oproti organizáciám z iných oblastí štatisticky významne viac zaoberajú obhajobou práv a záujmov a obhajobou práv určitej skupiny ľudí. Zároveň je však potrebné uviesť, že obhajoba práv a advokačné aktivity nie sú často viazané na konkrétnu vekovú skupinu. Ľudské práva sú aj v tomto zmysle univerzálne. Oblasti, ako napr. pomoc obetiam trestných činov, právo na spravodlivý súdny proces, ochrana spotrebiteľa, práva príslušníkov národnostných menšín či téma rodovej rovnosti nemajú vekovo určenú cieľovú skupinu. Obhajoba práv detí a mládeže na jednej strane a práv seniorov na strane druhej tvorí síce samostatnú oblasť ochrany ľudských práv, výsledky výskumu nenaznačujú zvýšený záujem o tieto vekové skupiny. Keďže na otázku o vekovom rozdelení cieľovej skupiny bolo možné uviesť viacero vekových skupín, nemožno vykonať ani súčet odpovedí týkajúcich sa skupiny detí a mládeže od 0 do 30 rokov.

Najväčšou skupinou podľa špecifík cieľovej skupiny, ktorú uvádzajú organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít, je verejnosť bez špecifického znevýhodnenia (66,7 %). Zameranie sa na klientov bez apriórnej charakteristiky potvrdzuje vyššie uvedenú univerzálnosť tém ľudských práv a advokačných aktivít. Na tomto mieste je potrebné uviesť, že medzi organizácie, ktoré sa zameriavajú na najväčšie cieľové skupiny (t. j. s viac ako 5 000 subjektmi, pre ktoré sú vykonávané činnosti/služby organizácie, a ktoré využívajú zmluvne alebo voľne dostupné služby/aktivity) patria organizácie pôsobiace práve v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít spolu s oblasťou vedy, výskumu a vývoja. Zároveň platí, že mimovládne organizácie sa aj na Slovensku už tematicky rozdrobili a špecializovali, pričom ich zameranie je najčastejšie členené podľa vyskytujúcich sa diskriminačných dôvodov. Bolo by zaujímavé

sledovať rozdelenie pôsobenia organizácií, ak by bolo členenie cieľových skupín výskumu detailizované až na takúto úroveň.

Druhú a tretiu najpočetnejšiu cieľovú skupinu ľudskoprávných organizácií tvoria ľudia so sociálnym znevýhodnením (45,8 %) a etnické minority (41,7 %). Tieto dve skupiny patria zároveň medzi tie, ktorým sa organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít venujú štatisticky významne viac ako iné organizácie. Výrazná podpora sociálne znevýhodnených osôb, ktorá sa objavuje v oblasti ľudských práv môže súvisieť s jednou z úloh tretieho sektora – pomáhať pri obhajobe práv práve osobám, ktoré si právnu pomoc, resp. obhajobu svojich práv, nevedia zabezpečiť sami najmä z ekonomických dôvodov. Ak takáto osoba prepadne sieťou finančne dostupných právnych služieb, napr. Centra právnej pomoci, nezíska zastúpenie Slovenského národného strediska pre ľudské práva v antidiskriminačnom spore, či nemá nárok na odpustenie súdnych poplatkov alebo nárok na oslobodenie od úhrady nákladov advokáta ex-offo v trestnom konaní, tretí sektor je ďalšou z relevantných možností pomoci.

Skupina národnostných menšín je skupinou, v rámci ktorej pozorujeme štatisticky významne najväčší záujem ľudskoprávných organizácií v porovnaní s inými organizáciami. Historicky to môže súvisieť so zdrojmi zo zahraničia, ktoré Slovensku poskytovali v tejto oblasti rôzne štátne a súkromné programy a nadácie zo zahraničia (USAID, OSF, Mott Foundation, nemecké Stiftungen), neskôr snaha o začlenenie SR do EÚ a vytvorenie aj domácich grantových podpôr (MS SR/MK SR), najmä s osobitnou podporou financovania kultúry, jazyka a vzdelávania národnostných menšín. Od roku 2018 potom aj prostredníctvom nového Fondu na podporu kultúry národnostných menšín. Ďalšími skupinami, ktorým sa organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít venujú štatisticky významne viac ako iné organizácie sú ohrozené rodiny, cudzinci, azylanti, žiadatelia o azyl a týrané osoby. To môže opäť súvisieť s osobitnou finančnou podporou organizácií venujúcich sa obetiam trestných činov podľa osobitného zákona z roku 2017.⁸³ Rovnako to platí aj v prípade osobitného finančného mechanizmu podpory organizácií zameraných na migráciu a integráciu z osobitného európskeho Fondu pre azyl, migráciu a integráciu. Zároveň je potrebné v tomto smere pripomenúť migračnú

⁸³ Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý upravuje práva, ochranu a podporu obetí trestných činov, vzťahy medzi štátom a subjektmi poskytujúcimi pomoc obetiam a finančné odškodňovanie obetí násilných trestných činov.

krízu rokov 2015 až 2016, ktorá, ako sme uviedli už v úvode, viedla na Slovensku k zrodu viacerých občianskych iniciatív (napr. Výzva k ľudskosti).

Naznačenú univerzálnosť pôsobenia organizácií v oblasti ľudských práv a advokácie potvrdzujú aj zistenia v otázke zamerania prospešnosti organizácií. **Až 77,3 % organizácií sledovanej oblasti uviedlo, že cieľovou skupinou je široká verejnosť bez obmedzenia.** V porovnaní s ostatnými organizáciami je zameranie na širokú verejnosť v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** významne vyššie. Naopak, len 4,5 % organizácií tejto oblasti uviedlo, že ich činnosť je zameraná iba pre členov organizácie. Aj tieto štatistické výsledky potvrdzujú výrazné naplnenie advokačnej (expresívnej) funkcie týchto organizácií.

C. Vývoj činnosti a aktivít

Výrazná väčšina organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít uvádza, že **počet subjektov cieľovej skupiny týchto organizácií za obdobie rokov 2016 až 2018 rastie** (69,2 %). Takéto vnímanie nárastu je štatisticky najvyššie v porovnaní s inými organizáciami. Žiadna organizácia neuviedla, že sa početnosť znižuje. Berúc do úvahy, že vnímaný rast sa v najväčšej miere týka skupiny bez špecifického zvýhodnenia, uvedené závery potvrdzujú v praxi vnímanú skutočnosť, že v spoločnosti rastie občianska angažovanosť v témach ľudských práv a advokácie záujmov. Tento vývoj čiastočne koreluje aj s výsledkami analýzy obdobia vzniku organizácií. Zo sledovanej vzorky, viac ako tretina organizácií (38,4 %) vznikla v druhej dekáde tohto storočia, pričom každá z predchádzajúcich dekád od vzniku republiky pokrývala necelú tretinu vzniku sledovaných organizácií. Vnímaný fakt, že v ostatnom období sa **v sektore advokácie záujmov výraznejšie angažujú neformálne zoskupenia, iniciatívy a platformy**, potvrdzujú zistenia výskumu o raste počtu cieľovej skupiny (primárne bez špecifického znevýhodnenia), no zároveň o niečo menšej dynamike vzniku nových organizácií. Aj vzhľadom na rôzne elektronické formy prejavu názoru, v súčasnosti už neplatí, že predpokladom spoločenskej angažovanosti a efektívneho dopadu iniciatív či platformiem je založenie novej entity či inštitucionalizácia.

Takmer polovica organizácií uvádza, že realizuje tie isté aktivity nepretržite od svojho vzniku, pričom sa ich charakter nezmenil (47,62 %). Uvedené môže preukazovať, že organizácie dobre poznajú metódy, techniky a aktivity, ktoré sú potrebné na dosahovanie úspešnej obhajoby záujmov a efektívnej zmeny v prípade potreby zlepšiť stav dodržiavania ľudských práv v krajine. Aj keď sa organizácie špecializovali na určité oblasti práv a slobôd, know-how o aktivitách potrebných na dosahovanie pozitívnych zmien prebrali aj nové organizácie. Osobitne to podľa nášho

názoru platí v prípade organizácií, ktoré sa nezameriavajú len na jednu skupinu práv či poškodených osôb, ale venujú sa ľudským právam komplexne vnímajúc ich univerzalitu. Napriek relatívne vysokému podielu o nezmenenom charaktere aktivít, nejde v tomto prípade o štatistiky (viac či menej) významný rozdiel v porovnaní s inými organizáciami. Určitá časť organizácií (14,29 %) indikovala výkon aktivít s prestávkami, nepravidelne a nárazovo.

Takmer tretina organizácií uvádza, že realizuje aktivity s obmenami, podľa toho, aké témy sú práve aktuálne. Žiadna organizácia však neuviedla, že by aktivity realizovala podľa typu projektov, ktoré organizácia získa účelovo na oprávnené typy aktivít. Organizácie tak na jednej strane vedú prispôbiť aktivity aktuálnym ľudskoprávnym témam, no zároveň nemali záujem o financovanie, ktoré by vyžadovalo zmeniť doposiaľ vykonávané aktivity. Uvedené svedčí podľa nášho názoru aj o istej vyspelosti a stabilizácii organizácií (personál, ľudské zdroje, know-how, atď.). Samozrejme sa to týka primárne organizácií s viaczdrojovým financovaním, ktoré nie sú odkázané výlučne na projektové zdroje.

Na základe výsledkov výskumu možno zhodnotiť, že organizácie v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít sa v porovnaní s inými sektormi **významne viac venujú vyhodnocovaniu svojho vplyvu a prínosu**. Potvrdzujú to najmä tieto fakty:

- až 68,1 % organizácií uvádza, že systematicky vyhodnocujú prínos a vplyv svojich aktivít;
- takmer polovica organizácií (46,4 %) robí vyhodnotenie, len ak to vyžaduje donor/projekt;
- žiadna organizácia neuviedla, že by prínos nevyhodnocovala.

Uvedenie si potreby vyhodnocovať impakt aktivít organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít svedčí o ich profesionalizácii. Vyhodnocovanie je nevyhnutné pre identifikovanie silných i slabých miest činnosti, správne nastavenie ďalších aktivít, celkový manažment organizácie, vrátane personálnych i fundraisingových potrieb. Organizácie, ktoré nemajú záujem na poctivom vyhodnotení prínosu aktivít, vykonávajú svoju činnosť pravdepodobne nesystematicky, náhodne, v závislosti od momentálnych možností financovania i momentálnej dostupnosti personálnej kapacity. Takýto prístup neumožní organizáciám rásť a byť trvalou súčasťou občianskej spoločnosti.

Aj v tomto smere je prítomný priestor na zlepšenie, nakoľko len malá časť organizácií, ktorá vyhodnocovanie vykonáva (13,6 %) využíva na tento účel overené zdroje a metodiky. Väčšina organizácií (54,5 %) má vlastné nástroje na vyhodnocovanie svojho impaktu. Je možné predpokladať,

že dôvodom bude aj nedostatok personálnych či finančných zdrojov na kvalitné vyhodnocovanie. Ďalším dôvodom môže byť aj veľkosť organizácie. Osobitne v malých organizáciách, ktoré nie sú postavené na členskom princípe a ide skôr o zoskupenie niekoľkých odborníkov, môže byť kapacitne dostatočné realizovať hodnotenie vlastnými nástrojmi. Keďže je využívanie overených alebo všeobecných metodík významne menšie v porovnaní s inými organizáciami, bolo by vhodné poznať, v čom spočívajú rozdielne podmienky organizácií v oblasti ľudských práv odôvodňujúce tento rozdiel.

D. Územná pôsobnosť a spolupráca

Pokiaľ ide o **geografické rozloženie pôsobnosti organizácií**, viac ako tretina organizácií v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** pôsobí na celoslovenskej úrovni (34,6 %). Druhým najpočetnejším uvádzaným pôsobiskom organizácií je európska úroveň (19,3 %). Na tejto úrovni pôsobia tieto organizácie výrazne viac ako organizácie iných oblastí. Uvedené zistenia sú prirodzené, nakoľko obhajoba záujmov a advokácia v prospech ľudskoprávných tém je nevyhnutne spojená so snahou o zmenu verejných, najčastejšie celoštátnych politík a s účasťou na participatívnych procesoch rozhodovania o daných politikách na tejto úrovni. Keďže pravidlá právneho štátu, vymožitelnosti práv, ochrany ľudských práv a základných slobôd sú do značnej časti ovplyvňované medzinárodnými normami na európskej úrovni (najmä Rada Európy, Európska únia), ľudskoprávne a advokačné organizácie musia nevyhnutne aktivizovať svoje pôsobenie aj v týchto kontextoch. Z praxe je známa najmä spolupráca a sieťovanie medzi organizáciami z viacerých štátov, vzdelávanie a výmena príkladov dobrej praxe, no i priame odborné pôsobenie v prospech širšieho uplatnenia určitých tém, napr. konzultovaním a pripomienkovaním návrhov európskych politík alebo noriem, či predkladaním tzv. alternatívnych/tieňových správ o vývoji určitej agendy v krajine.

Negatívne možno hodnotiť, že najmenej organizácií pôsobí na miestnej (obecnej či okresnej) úrovni (3,8 %). Aj v tomto prostredí je totiž nevyhnutné monitorovať a ovplyvňovať oblasti ako transparentnosť výkonu samosprávy, efektívne vynakladanie miestnych verejných rozpočtov či vymožitelnosť práva na miestnej úrovni. Je paradoxom, že na túto úroveň, ktorá je pre občiansku spoločnosť najbližšia a najviditeľnejšia, sa inštitucionalizovaná kontrola nezameriava. Čiastočne to môže súvisieť aj s tým, že kontrola na miestnej úrovni môže byť častejšie neformálna a môže stáť na aktívnych jednotlivcoch bez potreby sa formálne združovať. Je tiež potrebné spomenúť relatívne vysoký podiel neuvedených odpovedí (15,4 %). Berúc do úvahy, že v rámci odpovede mohla byť uvedená len jedna geografická oblasť pôsobenia, neuvedené odpovede môžu

naznačovať, že organizácie v oblasti ľudských práv často nevedia/nemôžu jednoznačne určiť geografické vymedzenie svojho pôsobenia.

Identifikovaná nízka miera pôsobenia na miestnej úrovni (3,8 %) je v kontraste s **vysokou mierou spolupráce organizácií** v oblasti ľudských práv a advokácie s obcami a miestnou samosprávou (70 %) či s regionálnou/krajskou samosprávou (36,7 %). Keďže je medzi mierou pôsobenia na miestnej úrovni a mierou spolupráce tak výrazný rozdiel, je možné predpokladať, že spolupráca sa týka najrôznejších foriem získavania informácií, účasti na výskumoch/prieskumoch, participácie na projektoch týkajúcich sa samospráv a iných druhov spolupráce, ktorá však nepredstavuje výkon činnosti daných mimovládnych organizácií. Práve s cieľom posilniť mieru pôsobenia a dosahovania výsledkov aj na miestnej úrovni, by bolo v budúcnosti vhodné identifikovať v rámci ďalšieho výskumu aj formy, oblasti, účel či iné detaily tak vysokej miery spolupráce s obcami.

V porovnaní s inými organizáciami, tie, pôsobiace v oblasti ľudských práv a advokácie, štatistiky významne viac spolupracujú s vysokými školami a univerzitami (78,9 %), medzinárodnými inštitúciami (65 %) a štátnou správou (70 %). Na tomto mieste je potrebné uviesť, že výskum zbiera údaje o spolupráci nezaloženej na finančných tokoch; ide o tzv. nefinančnú spoluprácu. **Vysoká miera spolupráce so štátnou správou súvisí s hlavnými cieľmi a metódami obhajoby záujmov.** Advokácia nevyhnutne vyžaduje realizáciu najrôznejších dostupných foriem spolupráce na zmene právnych predpisov, verejných politík či konkrétnych rozhodnutí.

V tomto smere je vysoká miera pôsobnosti organizácií na celoštátnej úrovni (34,6 %) i vysoká miera spolupráce so štátnou správou (70 % – z praxe predpokladáme, že najmä s ústrednými orgánmi štátnej správy) aj výsledkom zavedenia participatívnych postupov tvorby verejných politík.⁸⁴ Aj vplyvom zákona č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o zbierke zákonov Slovenskej republiky a ďalších dokumentov vládnej úrovne sa inštitucionalizoval priestor a stanovili minimálne štandardy

⁸⁴ Už v roku 2014 vláda SR prijala Pravidlá zapájania verejnosti do tvorby verejných politík (uznesenie vlády SR č. 645/2014), ktoré zaviedlo určité pravidlá na úrovni ústredných orgánov štátnej správy. Podstatné však bolo prijatie nového zákona č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky, v rámci ktorého bol presadený vznik nových inštitútov: tzv. predbežná informácia a tzv. správa o účasti verejnosti na tvorbe právneho predpisu. Následne boli pravidlá vypracovania týchto informácií podrobne rozpracované v Legislatívnych pravidlách vlády SR. Ich hlavným účelom je informovať verejnosť o pripravovaných právnych predpisoch a umožniť verejnosti aktívne vstupovať do ich tvorby a tým prispieť k zvyšovaniu participácie verejnosti na tvorbe verejných politík.

na využívanie potenciálu zástupcov občianskej spoločnosti pri tvorbe, implementácii i kontrole verejných politík. Prirodzene sa týchto možností chopili organizácie v oblasti ľudských práv a advokácie. Je výzvou do budúcnosti, aby participatívne mechanizmy neboli len formalistickým cvičením a dôsledne sa aplikovali nielen na celoštátnej úrovni, ale v istej forme sa obligatórne zaviedli aj na regionálnej a miestnej úrovni.

Už spomínaná **nízka miera pôsobenia týchto organizácií na miestnej úrovni** (3,8 %) podľa nášho názoru súvisí práve s neexistenciou jednotných zákonom stanovených postupov či mechanizmov zapájania verejnosti do rozhodovania. V niektorých samosprávach sporadicky sledovaná iniciatíva vtaiahnuť zástupcov občanov do rozhodovania (napr. o participatívnych rozpočtoch, pravidlách transparentného verejného obstarávania, uzneseniach zastupiteľstiev či rozhodnutiach strategického charakteru) je závislá na konkrétnom vedení obce, mesta či vyššieho územného celku, a nie na zákonom zavedených mechanizmoch. V tomto smere je potrebné uvažovať o návrhoch, ktoré by od každej samosprávy (minimálne od každého mesta či vyššieho územného celku) žiadali pri zásadnejších typoch rozhodnutí umožniť verejnosti a jej zástupcom intenzívnejšie participovať na prijímaní rozhodnutí. Aj vzhľadom na objem finančných zdrojov, s ktorými samospráva hospodári, by nemal byť takýto postup výsadou, ale bežne dodržiavaným pravidlom.

Organizácie v oblasti **ľudských práv a advokačných aktivít** sa často formálne sieťujú v rámci domácich i medzinárodných **sietí a platforiem** (35 % a 30 %). Táto forma partnerstiev umožňuje zintenzívniť a inštitucionalizovať spoluprácu s cieľom zdieľať skúsenosti, know-how a realizovať spoločné projekty. V porovnaní s inými organizáciami je pre ľudskoprávne organizácie štatisticky významne vyššia spolupráca v rámci medzinárodnej formálnej siete a v rámci slovenskej neformálnej siete. V uvedenom sa zrkadlí univerzalita hodnotových základov ľudských práv, ktorá organizáciám umožňuje zdieľať rovnaké hodnoty. Len menšia časť organizácií zostáva mimo takejto formy spolupráce (20 %), pričom časť organizácií je priamo platformou partnerských organizácií (10 %). Aj vzhľadom na riziká ďalšieho vývoja v spoločnosti, uvedené v úvode tejto kapitoly, nedostatočné financovanie sektora a výrazné využívanie neplatených pracovníkov pri výkone odborných činností (viď nižšie), bude potrebné ešte vo väčšej miere podporovať realizáciu partnerstiev, nielen medzi mimovládnyimi organizáciami v sektore, no aj s akademickým sektorom či verejnou správou. Nejde tu však primárne o finančnú motiváciu, no hlavne je nevyhnutné upraviť právne prostredie, ktoré umožní efektívnejšie a flexibilnejšie spolupracovať v rôznych oblastiach, a prípadne aj integrovať výkon niektorých administratívnych/technických činností pre viaceré organizácie na jednom mieste. V tomto smere je vhodné

do budúca analyzovať, aké sú príčiny záujmu o spoluprácu a aké sú bariéry spolupráce a partnerstiev.

E. Činnosť platených a neplatených pracovníkov

Pri vyhodnocovaní záverov z časti výskumu týkajúceho sa výkonu činnosti platenými a neplatenými pracovníkmi je možné poukázať na štyri relatívne samostatné zistenia:

- 1. Najviac osôb vykonávajúcich činnosť** pre organizácie pôsobiace v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít **pôsobí bez nároku na finančnú odmenu**. Tvoria takmer trojnásobok v porovnaní so zamestnancami, ktorí pôsobia na základe niektorého z pracovnoprávných vzťahov podľa Zákonníka práce. Uvedené platí aj napriek nasledovnému zisteniu.
- 2. V porovnaní s ostatnými organizáciami majú organizácie pôsobiace primárne v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít svoju činnosť postavenú skôr na práci platených pracovníkov.** V porovnaní s ostatnými sektormi zabezpečujú tieto organizácie platenými pracovníkmi významne viac činnosti v oblasti vzdelávania, výskumu, publikačnej činnosti, lobovania, obhajobe záujmov, tvorbe legislatívy a koncepcií, účasti na verejnom rozhodovaní, ochrane spotrebiteľa, poskytovaní grantov, komunikácie s médiami, organizáciou podujatí, poskytovaní poradenstva, tlmočení a prekladaní, grafických prác a správe web stránok a sociálnych sietí. Platení pracovníci zabezpečujú najčastejšie vzdelávanie a lektorskú činnosť (57,7 %), organizáciu podujatí (46,2 %) a poskytovanie poradenstva a informácií (46,2 %). Uvedené svedčí jednoznačne o tom, že realizácia a technické zabezpečenie vzdelávacích aktivít sú profesionalizované. Keďže poradenstvo je často poskytované pravidelne a je podporované aj finančnými mechanizmami (napr. obeť trestných činov, spotrebiteľia, žiadatelia o azyl), táto činnosť nemôže byť založená na dostupnosti dobrovoľných kapacít. Napriek tomu je potrebné uviesť, že ani dostupná finančná podpora nepostačuje. Rovnaké alebo veľmi podobné hodnoty dosahuje aj výkon týchto činností neplatenými pracovníkmi (vzdelávanie 53,8 %, organizovanie podujatí 50 %, poradenstvo 46,2 %), i keď nejde o ťažisko ich činnosti.
- 3. Pri pohľade v rámci sektora ľudských práv a advokácie sú aj niektoré z odborných aktivít vykonávané primárne neplatenými pracovníkmi.** Konkrétne, napr. v nasledovných činnostiach sú prirodzene a nevyhnutne zapájaní viac aj neplatení pracovníci: samotná advokácia (obhajoba záujmov), pripomienkovanie a účasť na tvorbe legislatívy a koncepcií a účasť na verejnom rozhodovaní. Až 53,8 % organizácií zabezpečuje podieľanie sa na tvorbe legislatívy a koncepčných

dokumentov neplatenými pracovními. Presne polovica organizácií (26,9 %) zabezpečuje túto činnosť platenými pracovními. Obdobne je to aj v prípade samotnej obhajoby záujmov (61,5 % neplatenými a 30,8 % platenými pracovními) a účasti na verejnom rozhodovaní (50 % neplatenými a 34,6 % platenými pracovními). **V rámci sektora tak pri týchto ťažiskových odborných aktivitách a participácii dominujú neplatené expertné kapacity.** Rovnako to platí aj v porovnaní s inými sektormi. Výsledky výskumu preukázali, že **organizácie v oblasti ľudských práv a advokácie štatisticky významne viac zabezpečujú vyššie uvedené tri odborné činnosti neplatenými pracovními** v porovnaní s organizáciami ostatných oblastí.

Uvedené zistenie poukazuje podľa nášho názoru na vysokú úroveň odborných interných kapacít, ktorými sú zabezpečované odborné činnosti, i na vysoké nasadenie odborných kapacít a odhodlanie obhajovať záujmy, ktoré sú predmetom činnosti organizácií v oblasti ľudských práv aj v prípade, ak odborné činnosti nie sú honorované. Tieto závery, samozrejme, platia aj o vyššie uvedenom vzdelávaní, poradenstve a ďalších odborných činnostiach. Pre nastavenie vhodných stratégií práce s neplatenými pracovními (členovia, dobrovoľníci, stážisti a pod.) by bolo vhodné do prípadných budúcich výskumných aktivít zaradiť aj zisťovanie príčin tak širokej miery ochoty pôsobiť odborne pre príslušné organizácie.

4. Je zaujímavým zistením, že **v porovnaní s inými organizáciami sa riadeniu platených pracovníkov v organizáciách v oblasti ľudských práv a advokácii významne viac venujú neplatení pracovníci.** Aj v rámci sektora je podiel činnosti neplatených osôb na tejto aktivite (38,5 %) o niečo vyšší v porovnaní s platenými pracovními (34,6 %). Potvrďuje sa tak pre niektoré organizácie (najmä tie medzinárodné) štandardné pravidlo zamedzenia konfliktu záujmov pri riadení organizácie a dosahovaní príjmov z jej činnosti. Výkon funkcie člena kolektívneho riadiaceho orgánu je v mnohých organizáciách viazaný na bezodplatný výkon práve z dôvodu odstránenia akejkoľvek motivácie týchto osôb byť svojím príjmom závislí na činnosti organizácie, činnosti platených zamestnancov, výkone fundraisingu a pod.

E. Prekážky činnosti

Výsledky výskumu za všetky organizácie, ktoré sa ho zúčastnili, ukazujú, že najzásadnejšou prekážkou výkonu činnosti je nedostatok finančných zdrojov. Výsledky za oblasť ľudských práv a advokačných aktivít sú v súlade s týmto zistením. Aj tu je **nedostatok financií najvýznamnejšou prekážkou.** Uvedené zistenie nie je prekvapujúce a je plne v súlade s praxou. Organizácie musia venovať značnú časť svojich administratívnych

kapacít práve fundraisingu, príprave podkladov pre zapájanie sa do najrôznejších (domácich i zahraničných) grantových výziev a ich následnému vykazovaniu. V 34,6 % organizácií sektora sa tejto aktivite venujú platení pracovníci, no takmer dvojnásobok organizácií (61,5 %) uvádza, že sa fundraisingu, písaniu projektov a oslovovaniu darcov, venujú neplatení pracovníci. Výskum potvrdzuje negatívny vplyv na obsahovú náplň činnosti neziskových organizácií, ktoré sa následne nemôžu venovať vecnej stránke svojej činnosti. Tento fakt jasne preukazuje **vyššie uvádzanú mieru**, v akej sa platení či neplatení pracovníci venujú **fundraisingu na úkor odborných činností** (samotná obhajoba záujmov, pripomienkovanie a účasť na tvorbe legislatívy a koncepcií a účasť na verejnom rozhodovaní). V takomto nastavení je samotná existencia organizácií, nie to ešte rozvoj ich kapacít, dlhodobo neudržateľná. Výnimkou môžu byť organizácie, ktoré majú trvalú podporu zo strany súkromných donorov (prípadne jedného silného darcu) alebo od svojej „materskej“ zahraničnej organizácie, čo nie je prípad relevantnej časti slovenských organizácií v sektore.

V tomto smere je zrejmé, že si **vláda SR musí odpovedať na otázku, či a do akej miery uznáva význam a úlohy mimovládneho sektora, napr. pri vzdelávaní v oblasti tolerancie a ľudských práv, pri šírení osvedy, predchádzania xenofóbií, rasizmu a iným formám netolerantných prejavov a politík, ktoré môžu byť v konečnom dôsledku zhubné pre demokraciu a právny štát**. Ako sme už uviedli aj v úvode tejto časti, vláda SR prijala v roku 2015 **Celoštátnu stratégiu ochrany a podpory ľudských práv v SR**, ktorá je základným strategickým dokumentom v danej oblasti. Aj v dobe jej prípravy bolo jednou zo základných výziev štátu a vlády SR riešenie substantívnych podmienok existencie, životaschopnosti a využiteľného prínosu mimovládnych nezávislých organizácií. V dokumente sa štát pokúsil takúto odpoveď sformulovať, ale napriek tomu, že došlo k určitým zlepšeniam v oblasti podpory mechanizmov otvoreného vládnutia, **aj dnes je aktuálna potreba uskutočniť systémové opatrenia v rovine finančného a legislatívneho posilnenia mimovládnych organizácií**.

Oblasť ľudských práv a advokačných aktivít je prierezovou oblasťou pre mnohé ďalšie občianske aktivity a iniciatívy. Aj preto zrejme výsledky výskumu vykazujú **pri dosahovaní cieľov najvýznamnejšie prekážky spočívajúce v nedostatočnej spolupráci medzi MNO a verejným sektorom spomedzi všetkých sledovaných organizácií**. Uvedený nedostatok bol identifikovaný pri spolupráci so zamestnancami štátnej/verejnej správy, spolupráci štátnej správy a samosprávy navzájom i spolupráci medzi ministerstvami. Tieto výsledky potvrdzujú, že **ak chce štát a verejná správa v širšom slova zmysle prijímať rozhodnutia za**

aktívnej participácie verejnosti, musia byť vo vnútri verejnej správy implementované mechanizmy, ktoré túto spoluprácu podporujú, a zároveň aj vyžadujú. Orgány verejnej moci (štátnej správy i samosprávy) na všetkých stupňoch potrebujú zlepšiť aj svoje vlastné vnútorné mechanizmy spolupráce. Inak povedané, je potrebné **odstrániť tzv. rezortizmus,** kedy nie je viditeľná jasná vôľa dosahovať výsledok v úzkej spolupráci so všetkými zainteresovanými orgánmi. Zároveň je ale potrebné aj naďalej posilňovať a vyžadovať dôslednú aplikáciu participatívnych mechanizmov navonok. To umožní pravidelnú i širšiu možnosť organizáciám neziskového sektora zapájať sa do diskusie a rozhodovania.

6.3.9 Odporúčania

- Je potrebné **zabezpečiť lepšie financovanie agendy ľudských práv a organizácií pôsobiacich v sektore.** Toto odporúčanie možno nadviazať na realizáciu vládou schválenej Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv, resp. jednotlivých akčných plánov, ktoré boli alebo budú na jej implementáciu prijaté. Prostredníctvom realizácie jednotlivých priorít stratégie malo dôjsť k zlepšeniu financovania mimovládnych neziskových organizácií, vrátane vytvorenia medzirezortného programu, na ktorom by boli zúčastnené všetky rezorty podľa svojej pôsobnosti a efektívneho využívania fondov Európskej únie a iné finančné mechanizmy. Keďže k tomu nedošlo, **odporúčame zriadenie osobitného fondu na ochranu a podporu ľudských práv,** ktorý by mohol, napr. po vzore nezávislého Fondu na podporu umenia, rozhodovať o podpore projektov jednotlivých agend ľudských práv. Fond by mohol byť zároveň nezávislým od politických vplyvov, a zároveň previazaný na podporu jednotlivých akčných plánov a iných koncepčných dokumentov vlády. Uvedené systémové riešenie sa javí byť komplexnejšie v porovnaní s požiadavkou na navýšenie súčasných dotačných schém. Umožní sa tak investovanie dostupných zdrojov efektívnejšie a zrealizujú sa ambície dosahovania synergií v agendách.
- Keďže organizácie v sektore venujú značnú časť svojich kapacít vo väčšej miere fundraisingu a administratívnej činnosti, ako výkonu odborných činností, **odporúčame zabezpečiť technickú podporu správy eurofondov, vrátane nevyhnutného verejného obstarávania,** aby sa MNO mohli venovať svojim témam a aby neboli zaťažené administratívou. Je vhodné uvažovať o vytvorení osobitnej podpornej jednotky, ktorá by ideálne na jednom mieste (inštitucionálne, nie geograficky), nielen poskytla informácie, no aj reálne prevzala určitú časť administratívy pri realizácii projektov. Inšpiráciou

môže byť mechanizmus EEA grantov alebo vytvorenie iného spôsobu, napr. osobitného útvaru pri CKO alebo inom príslušnom orgáne, ktorý by postupoval v súlade s pravidlami. Organizácie by tak boli odbremenené od aktivít, ktorých cieľom je neporušiť komplikované pravidlá dotačných schém a výziev.

- S týmto odporúčaním súvisí aj potreba alokovania časti finančných zdrojov na administratívne kapacity organizácií (preplácanie miezd administratívy projektu je často minimálne alebo úplne vylúčené).
- Odporúča sa zabezpečiť systematickú finančnú podporu aktivitám v oblastiach ľudských práv, ktoré štát nezabezpečuje alebo zabezpečuje len marginálne a ktoré môžu byť prostredníctvom MNO vykonávané nezávisle. Podobne, ako sa štát podieľa na financovaní pomoci obetiam trestných činov či podpore spotrebiteľských organizácií, je potrebné uvažovať nad ďalšími oblasťami, v rámci ktorých môžu MNO plniť osobitnú úlohu. Štátu by tak dokázali efektívnejšie pomáhať v napĺňaní jeho ústavných i medzinárodných záväzkov v oblasti ľudských práv, ale i v širšej oblasti vymožitelnosti práva, právneho štátu, transparentnosti a prevencie korupcie.
- Je potrebné **posilniť kapacity a financovanie pravidelného výskumu aktuálnych i dlhodobu prítomných ľudskoprávných problémov v národnom i regionálnom kontexte**. Tento výskum MNO ukázal, že mimovládne organizácie vykonávajú túto činnosť v rovnakej miere platenými i neplatenými pracovníkmi. Kapacity a ani zdroje MNO nie sú na pravidelný výskum dostatočné. Na tejto činnosti sa čiastočne podieľajú aj akademické pracoviská alebo nezávislé orgány ochrany práv a slobôd, ako napr. Verejný ochranca práv či Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Každý z týchto subjektov má osobitné uhly pohľadu na dané témy, mieru praktickej využiteľnosti výstupov i mieru, akou sa výstupy zameriavajú na komparáciu, formulovanie ideálneho stavu, vyhodnotenie a kontrolu doterajšej činnosti orgánov aplikácie práva. Z tohto pohľadu by bolo vhodné posilniť výskum každého zo spomenutých subjektov.
- Výskum potvrdil, že spolupráca orgánov verejnej moci navzájom, spolupráca štátnej správy a samosprávy a úroveň ich spolupráce s MNO sú prekážkou v dosahovaní cieľov organizácií pôsobiacich v oblasti ľudských práv a advokačnej činnosti. Je preto potrebné rozvíjať mechanizmy spolupráce MNO s verejnými inštitúciami ústrednej, regionálnej i miestnej úrovne. Viaceré participatívne mechanizmy formálne aj existujú, no miera ich pravidelného a dôsledného dodržiavania je z pohľadu praxe otázná. Dôvody a skutočná miera zapájania verejnosti do procesu tvorby verejných politík by bola vhodným predmetom ďalšieho výskumu. **Je nevyhnutné zaviesť tieto mechanizmy aj na úrovni Národnej rady Slovenskej republiky, kde v súčasnosti platí, že legislatívne návrhy poslancov či výborov môžu byť schválené bez akejkoľvek účasti alebo odbornej diskusie s verejnosťou.**

- Samostatnou témou mimo rámec tohto výskumu je nedostatočná spolupráca medzi orgánmi verejnej moci navzájom. Z praxe sa javí byť **nevyhnutné posilniť spoluprácu medzi exekutívnymi a odbornými, osobitne nezávislými inštitúciami verejnej moci, ako sú úrady Verejného ochrancu práv, prokuratúry, NKÚ a pod. Exekutíva totiž nevytvára dostatočný priestor na uplatnenie ich odporúčaní smerujúcich k zlepšovaniu výkonu politik a ich vplyvu na ľudské práva, transparentnosť či verejné financie.** Následne je náročné aj pre MNO komunikovať význam určitých zmien smerom k výkonným orgánom, ak tie nekomunikujú s odbornými, kontrolnými či inšpekčnými orgánmi zriadenými zákonom. Mechanizmus dialógu a spolupráce je potrebné posilňovať tak, aby spolupráca nebola náhodná a závislá od konkrétnej osoby vo vedení ministerstiev či ostatných ústredných, ale i miestnych orgánoch štátnej správy. V tomto môže svoju rolu zohrávať, napr. aj jedna zo strešných platforiem vzájomného dialógu, ako je **Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť.** Popri zachovaní tohto nastavenia spolupráce je vhodné uvažovať o celkovom posilnení odborného charakteru tejto, ale i iných platforiem spolupráce.
- S posilnenými mechanizmami spolupráce a využívaním odborného potenciálu MNO súvisí aj potreba financovania týchto mechanizmov. Výkon poradnej a konzultačnej funkcie MNO pôsobiacej v každom sektore je značne časovo a odborne náročný. Pokiaľ organizácie vykonávajú túto funkciu vo väčšej miere neplatenými pracovníkmi (ukázal výskum minimálne pri organizáciách v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít), je vhodné podporiť výkon tejto činnosti. **Odporúčame posilniť a technicky zabezpečiť účasť zástupcov MNO v participatívnych procesoch na celoštátnej i regionálnej úrovni, osobitne na rôznych pracovných skupinách/komisiách tvoriacich či monitorujúcich verejné politiky, právne predpisy i zásadné rozhodnutia.** Technické zabezpečenie tvorí najmä náhrada cestovných výdavkov a preplatenie vynaloženého času. V tomto smere môže štát vhodne nastaveným financovaním podporiť kapacity organizácií a dosiahnuť kvalitné konzultačné výstupy aj zo strany mimovládneho neziskového sektora v každej oblasti spolupráce, nielen ľudských práv.
- Odporúčame, aby mala podpora dosahovania cieľov organizácií v oblasti ľudských práv a advokačných aktivít aj strategickú formu, t. j. aby bola **agenda ľudských práv určená ako prierezová téma všetkých verejných politik.** Prijímanie zákonov a ostatných právnych noriem by mala byť podrobená systematickému skúmaniu ich dopadu na ľudské práva z hľadiska medzinárodných odporúčaní, odporúčaní vnútroštátnych orgánov (napr. Verejný ochranca práv), judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (minimálne voči Slovenskej republike). Doposiaľ nie je vytvorená analytická kapacita pri žiadnom

ústrednom orgáne štátnej správy, ktorá by vykonávala takýto „screening“ navrhovanej legislatívy. Prípadné nepremietnutie odporúčaní vo forme vnútroštátnych vykonávacích alebo legislatívnych aktov musí byť jasne zdôvodnené. Obdobný princíp sa už uplatňuje pri ekonomických a environmentálnych dopadoch.

6.3.10 Literatúra a zdroje:

11. a 12. periodická správa MZVaEZ SR k Medzinárodnému dohovoru odstraňovaní všetkých foriem diskriminácie: <https://www.mzv.sk/document/10182/2452374/010+Jeden%C3%A1sta+a+dvan%C3%A1sta+periodick%C3%A1+spr%C3%A1va+Slovenskej+republiky+k+Medzin%C3%A1rodn%C3%A9mu+dohovoru+o+odstr%C3%A1nen%C3%AD+v%C5%A1etk%C3%BDch+foriem+rasovej+diskrimin%C3%A1cie>
- Z. Čáčová – P. Lenčo: Ľudské práva vo výchove a vzdelávaní: aktuálny stav, výzvy a inšpirácie (Nadácia otvorenej spoločnosti, 2016)
- J. Rizman: Občiansky sektor a sociálne médiá (Human Forum, prezentácia Via Iuris, 5.2.2019, Banská Bystrica)

Všetky ďalšie zdroje uvedené poznámkach(citáciách):

- [1] Disidenti a ďalší dovedty prenasledovaní jednotlivci vytvorili nezávislé pozorovacie skupiny, organizovali listové kampane a spoločenské hnutia, ktorých veľkosť, vytrvalosť a rozmanitosť nemali v regióne krajín Varšavskej zmluvy obdoba. THOMAS, D.C.: Helsinský efekt: mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunizmu, Praha: Academia, 2007, s. 286).
- [2] Zápasy o dodržiavanie ľudských práv a čoraz otvorenejšia prezentácia vlastných názorov mali stúpajúcu tendenciu. Iniciatívy disidentov, ktoré sa zdali mnohým ľuďom v 70. rokoch nerealizovateľné, sa stávali skutočnosťou. KMEŤ, N.: Disent a ľudské práva. Studia Politica Slovaca, Vol. 1, no. 1 (2008), p. 5 – 20, s. 18.
- [3] ARBE, S. (ed.): 10 KAPITOL o vývoji a občianskej spoločnosti na Slovensku, Bratislava: PDCS, o.z., 2012, s. 27.
- [4] Tamtiež, s. 34 až 37.
- [5] State of Democracy, Human Rights and the Rule of Law: Role of Institutions, Threats to Institutions; Report by the Secretary General of the Council of Europe, Council of Europe, May 2018.
- [6] <https://www.mzv.sk/zahranicna-politika/ludske-prava-dolezite-dokumenty-a-ludsko-pravne-organy>
- [7] Napr. Občiansky zákonník, Obchodný zákonník, Zákonník práce, Trestný zákon, Trestný poriadok, Civilný sporový poriadok, antidiskriminačný zákon, zákon o združovaní občanov, zákon o zhromažďovanom práve, zákon o politických stranách, zákon o podmienkach výkonu volebného práva, zákon o sociálnom poistení, zákon o zdravotnej starostlivosti, zákon o petičnom práve, zákon o vyvlastňovaní pozemkov, zákon o autorskom práve, zákon o slobode náboženskej viery, zákon o výkone trestu odňatia slobody, zákon o výchove a vzdelávaní atď.
- [8] Napr. zákon o obetiach trestných činov, zákon o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi, zákon o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- [9] Uznesenie vlády SR č. 71/2005 (<https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/11579/1>). Stratégia určuje viac i menej konkrétne priority a úlohy v oblasti práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám, práv starších osôb, osôb so zdravotným postihnutím, práv žien, detí, LGBTI osôb, osôb žijúcich na hranici chudoby, práv migrantom, v oblasti rodovej rovnosti, vzdelávania a výchovy k ľudským právam, predchádzania rasizmu, posilnenia neziskového sektora a mechanizmov participácie
- [10] Napr. Celostátna stratégia rodovej rovnosti a Akčný plán rodovej rovnosti na roky 2014 – 2019 (<https://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2015/05/Akcny-plan-RR.pdf>), Národný akčný plán na elimináciu a prevenciu násilia na ženách na roky 2014 – 2019 (https://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/NAP_nasilie_print.pdf),

Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2015 – 2019 (<https://www.minv.sk/?VRAX>),
Stratégia SR pre integráciu Rómov do roku 2020 (<https://www.minv.sk/?strategia-pre-integraci-u-romov-do-roku-2020>)

- [11] Celoštátna stratégia ochrany a podpory ľudských práv v SR, s. 2.
- [12] Napr. Opčný protokol k Medzinárodnému paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (v roku 2012), Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o účasti detí v ozbrojených konfliktoch (v roku 2009) i o procedúre oznámení (v roku 2013), Opčný protokol k Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (v roku 2010), Medzinárodný dohovor o ochrane všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím (v roku 2014), Dohovor o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (v roku 2016), Protokol č. 16 (v roku 2019) k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd
- [13] https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/NRSR/Doc/v_uznesenie_1409_20190329.pdf
- [14] Napr. The 2019 EU Justice Scoreboard, European Commission, COM(2019)198/2 (https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_en)
- [15] Zákon č. 302/2016 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov https://www.justice.gov.sk/Stranky/Ministerstvo/Dotacie/Dot_%C3%A1cie-na-podporu-%C4%BEudskych-pr%C3%A1v.aspx
- [16] Zákon č. 544/2010 Z. z. o dotáciách v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov
- [17] Zákon č. 434/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov
- [18] Zákon č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- [19] <http://www.eeagrants.sk/zakladne-informacie/zakladne-dokumenty/>
- [20] <http://www.reformuj.sk/>
- [21] <https://acfslovakia.sk/o-programe/>
- [22] <http://www.eeango.sk/index.html>
- [23] <https://www.financnasprava.sk/sk/elektronicke-sluzby/verejne-sluzby/zoznamy/zoznam-prijimatelov-dane>
- [24] <https://www.nadaciapontis.sk/novinky/vieme-na-co-najcastejsie-prispievaju-firmy-na-slovensku/>
- [25] Zákon č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov
- [26] <https://www.radavladylp.gov.sk/>
- [27] http://www.minv.sk/?ros_rvmno
- [28] <https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/rada-vlady-sr-prava-seniorov/>
- [29] <http://www.vop.gov.sk/uvodna-stranka>
- [30] Od 1.1.2005 jeho náklady pokrýva kapitola Všeobecná pokladničná správa, ktorej správcom je MF SR
- [31] Napr. návrh na rozšírenie pôsobnosti VOP na všetky práva a slobody FO a PO, čo by priblížilo ochranu osôb pred „maladministráciou“ (zlou správou) praxi v krajinách EÚ alebo návrh na požiadavku právnického vzdelania ako podmienku zvoliteľnosti kandidáta za VOP. NR SR doposiaľ neprerokovala mimoriadnu správu VOP k policajnej razii v Moldave nad Bodvou z roku 2013 (<https://www.vop.gov.sk/pr-pad-policajnej-razie-v-moldave-nad-bodvou-neprestaneme-sledova>).
- [32] <https://komisarpredeti.sk/>
- [33] <https://www.komisarprezdravotnepostihnutych.sk/Domov>
- [34] <https://ekonomika.sme.sk/c/22150049/statisticky-urad-chudoba-ohrozuje-stovky-tisic-ludi-na-slovensku.html>
- [35] <http://www.centrumpravnejpomoci.sk/>
- [36] Ostatný návrh zákona, ktorý mal zmeniť určité prvky vo voľbe riaditeľa a členov Správnej rady strediska a v činnosti strediska, nebol schválený na rokovaní NR SR v júni

2019. Bližšie pozri <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon & MasterID=7104>.
- [37] Napr. právo na priaznivé životné prostredie, na prírodné zdroje, na prístup ku kultúrnemu dedičstvu, na hospodársky rozvoj, práva národnostných a etnických menšín
- [38] Či už ide o menšiny (národnostné, etnické, sexuálne alebo LGBTI osoby), etnický, sociálne či inak marginalizované komunity, osoby obmedzené na osobnej slobode, deti a mládež, seniorov, ženy a rodovú rovnosť, obeť trestných činov, whistleblowerov, zdravotne hendikepované osoby, cudzincov žijúcich na území SR, migrantov v širšom slova zmysle, atď.
- [39] Napr. len v prípade podpory národnostných menšín ide o pestrú paletu organizácií. Napr. vo vzťahu k maďarskej menšine (Maďarský spoločenský a kultúrny zväz na Slovensku – CSEMADOK, Fórum inštitút pre výskum menšín, Fórum centrum pre regionálny Rozvoj, Maďarský osvetový inštitút na Slovensku, n.o. Spoločnosť maďarských spisovateľov na Slovensku, Zväz maďarských pedagógov na Slovensku a iné), rómskej menšine (eduRoma, Rómske advokačné a výskumné stredisko, Roma Media – ROMED, Rómska platforma, In Minorita, Kultúrne Združenie Rómov na Slovensku, OZ Nová cesta, Quo Vadis a iné), rusínskej menšine (Rusínska obroda na Slovensku, Akadémia rusínskej kultúry v Slovenskej republike, Klub Rusínov Slovenska, Molody Rusyny, Spoločnosť Andyho Warhola, Spolok Rusínov Spiša) a ďalších (viď napr. <https://www.narodnostnemensiny.gov.sk//informacie-o-nm/>)
- [40] V abecednom poradí sú to najmä: Aliancia Fair Play, Aliancia za rodinu, Amnesty International Slovensko, Biela vrana, Centrum pre výskum etnicity a kultúry, ETP Slovensko, Greenpeace, Helsinský výbor pre ľudské práva na Slovensku, Inakost', Konferencia biskupov Slovenska, Ľudia proti rasizmu, Možnosť voľby, Fórum života, Liga za ľudské práva, Nadácia M. Šimečku, Nadácia Zastavme korupciu, GLOBSEC, NOS/OSF, Občan, demokracia a zodpovednosť, Poradňa pre občianske a ľudské práva, Slovenská nadácia pre UNICEF, Slovenský ochranársky zväz, Transparency International, Via Iuris, VLK, Za slušné Slovensko...
- [41] Ide napr. o Ľudovú mládež, ktorá sama seba označuje ako „nacionalistické občianske združenie“, ktorého ciele priamo nadväzujú na politickú stranu „Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko“. Bližšie pozri <http://www.naseslovensko.net/cinnost/novy-projekt-ludova-mladez-ako-hradza-proti-vlne-upadku/>
- [42] <https://www.vlada.gov.sk//3-1-ochrana-a-podpora-ludskych-prav/>
- [43] <https://www.teraz.sk/slovensko/dala-zelenu-celostatnej-strategii-ludske/121156-clanok.html>
- [44] <https://www.omeiach.com/tlac/item/7302-vyzva-k-ludskosti-nenechajme-ludi-tr-piet-a-umierat-pred-nasim-prahom>
- [45] <https://viaiuris.sk/aktuality/spustame-kampan-strngam-za-zmenu/>
- [46] <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2016/cislo-1/v-skolstve-prezije-len-optimista.html>
- [47] <http://hrameovela.sk/>
- [48] <https://somza.to/>
- [49] <http://www.teraz.sk/slovensko/prezident-kiska-vymenoval-za-premiera-p/315226-clanok.html>
- [50] <https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/495719-utecenci-ano-migranti-nie-slovensko-o-druhom-pakte-nehlasuje/>
- [51] Napr. Komisárka Rady Európy pre ľudské práva dňa 26.11.2019 adresovala predstaviteľom NR SR list, ktorým vyzýva poslancov a poslankyne, aby odmietli akékoľvek sprísňovanie prístupu k bezpečným interrupciám a obmedzovanie reprodukčných práv žien <https://www.coe.int/en/web/commissioner/country-monitoring/slovak-republic>.
- [52] <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/23865/1>
- [53] <https://www.poradna-prava.sk/sk/dokumenty/telo-i-dusa-nasilne-sterilizacie-a-dal-sie-utoky-na-reprodukcnu-slobodu-romov-na-slovensku/>
- [54] https://www.vop.gov.sk/files/Stanovisko_%20VOP_2018_Odskodnenie_obeti_protipravnej_sterilizacie_fin.pdf

- [55] hedviga.fair-play.sk/chronologia/
[56] https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=090000168063ce59
[57] <http://policajnarazia.sk>
[58] [http://www.cpf.sk/files/files/VV %20PANET_Financovanie_NS_89.pdf](http://www.cpf.sk/files/files/VV%20PANET_Financovanie_NS_89.pdf)
[59] [http://www.cpf.sk/files/files/Study %20Report %20on %20Sustainability %20of %20HRAW %20NGOs.pdf](http://www.cpf.sk/files/files/Study%20Report%20on%20Sustainability%20of%20HRAW%20NGOs.pdf), s. 136
- Zdroje údajov z výskumu národného projektu Kvalitnejšie verejné politiky prostredníctvom lepšieho poznania občianskej spoločnosti.

6.3.11 Zoznam použitých skratiek

AR	adjusted residual
atď.	a tak ďalej
BPI	Bratislava Policy Institute
CKO	Centrálny koordinačný orgán
CSDF	Nadácia pre rozvoj občianskej spoločnosti
CVEK	Centrum pre výskum etnicity a kultúry
č.	číslo, čísla
ECNL (European Center for Not-for-Profit Law)	Európske centrum pre neziskové právo
EÚ	Európska Únia
granty EEA (European Economic Area Grants)	granty EHP a Nórska
IVO	Inštitút pre verejné otázky
LGBTI	lesby, geovia, bisexuálni, transrodoví a intersexuálni ľudia
max.	maximálne
MNO	mimovládna nezisková organizácia
napr.	napríklad
NHRI (National Human Rights Institution)	Národná inštitúcia pre ľudské práva
NKÚ	Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky
NR SR	Národná rada Slovenskej republiky
OK '98	Občianska kampaň '98
PPVL	podpredsa vlády SR pre ľudské práva a národnostné menšiny
r.	rok/roku
resp.	respektíve
SR	Slovenská republika
t. j.	to jest
tzv.	takzvaný
Úrad vlády SR	Úrad vlády Slovenskej republiky
USAID (US Agency for International Development)	Agentúra Spojených štátov amerických pre medzinárodný rozvoj
VOP	Inštitút verejného ochrancu práv

Všeobecne prospešná oblasť: Ľudské práva a advokačné aktivity

Vybraná časť publikácie Analýza socioekonomického prínosu neziskového sektora a stavu a trendov rozvoja občianskej spoločnosti

Vydalo Ministerstvo vnútra SR/Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti

Odborná publikácia je vybranou časťou Analýzy socioekonomického prínosu neziskového sektora a stavu a trendov rozvoja občianskej spoločnosti, ISBN 978-80-89051-67-0, ktorá je výstupom národného projektu Kvalitnejšie verejné politiky prostredníctvom lepšieho poznania občianskej spoločnosti, kód projektu v ITMS2014+: 314011V576. Národný projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom operačného programu Efektívna verejná správa.

Bratislava 2020

Táto publikácia bola vypracovaná Ministerstvom vnútra SR/Úradom splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti v spolupráci s partnerom národného projektu Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici.

ISBN 978-80-89051-70-0

Operačný program
**Efektívna
verejná správa**

Európska únia
Európsky sociálny fond

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

